

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

STEP UP PROJEKT: "Szakemberek nemzetközi hálózata a sérülékeny csoportok társadalmi befogadásáért"

Project N° 621376-EPP-1-2020-1-EL-EPPKA3-IPI-SOC-IN

KÉZIKÖNYV:

**MŰVÉSZETI ÉS KULTURÁLIS TEVÉKENYSÉGEK TERVEZÉSE ÉS
MEGVALÓSÍTÁSA**

SÉRÜLÉKENY FELNŐTT CSOPORTOK SZÁMÁRA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság által e kiadvány elkészítéséhez nyújtott támogatás nem jelenti a tartalom jóváhagyását, amely kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, és a Bizottság nem tehető felelőssé a benne foglalt információk bármilyen felhasználásáért.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Jelen Kézikönyv létrejöttéhez hozzájárult szerzők:

Carla Almeida (Centro Social de Soutelo)

Daniela Pires (Centro Social de Soutelo)

Susana Pereira (Centro Social de Soutelo)

Dimitris Ntontis (Equal Society)

Olga Drellia (Equal Society)

Alberto Vázquez (Espacio Rojo)

Carina Moreira (Espacio Rojo)

Atilla Farkas (Nyitott Kör Egyesület)

Kinga Mihócsa (Nyitott Kör Egyesület)

Zsófia Jozifek (Nyitott Kör Egyesület)

Jolanta Kajmowicz-Sopicka (Teatr Grodzki)

Maria Schejbal-Cytawa (Teatr Grodzki)

Alicja Nyziak (The Polish Association of the Blind)

Ahmet Öncel (Utopia Education and Art)

Bengü Ergin Balta (Utopia Education and Art)

Ezgi Bilgin (Utopia Education and Art)

Design:

Dilara Vardar (Utopia Education and Art)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Tartalomjegyzék

A KÉZIKÖNYVRŐL

A PROJEKT LÉPÉSEINEK RÖVID BEMUTATÁSA

1. Felnőttoktatás és sérülékeny csoportok

1.1 Felnőttoktatás az élethosszig tartó tanulás megközelítésében

1.2 Tapasztal alapú tanulás a felnőttoktatásban

1.3 A felnőttoktatás inkluzív megközelítése

2. A művészeti és kulturális tevékenységek eszközként való alkalmazása sérülékeny csoportokkal

2.1 A művészet és a kultúra hatása a fizikai és érzelmi jólétre

2.2 Művészeti és kulturális tevékenységek használata a sérülékeny csoportok társadalmi befogadásának elősegítésére

3. A művészeti és kulturális tevékenységek tervezése és megvalósítása mint oktatási módszer a sérülékeny csoportok számára

3.1 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a hajléktalanság problémájában érintett személyek bevonásával

3.1.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.1.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.1.3 A képzési program kidolgozása

3.1.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

3.2 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a látássérültek bevonásával

3.2.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.2.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.2.3 A képzési program kidolgozása

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3.2.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

3.3 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a szociális támogatásban részesülők bevonásával

3.3.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.3.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.3.3 A képzési program kidolgozása

3.3.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

3.4 Módszertan a fogyatékossgal élő és nem fogyatékossgal élő nők bevonását célzó kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához

3.4.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.4.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.4.3 A képzési program kidolgozása

3.4.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

3.5 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához szellemi és fizikai fogyatékossgal élő emberek, pszichiátriai gondozottak, alacsony jövedelmű fiatal felnőttek számára

3.5.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.5.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.5.3 A képzési program kidolgozása

3.5.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

3.6 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a gazdasági hátrányokkal küzdő fiatal felnőttek és idősek számára

3.6.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

3.6.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

3.6.3 A képzési program kidolgozása

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3.6.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

4. Milyen szempontok szerint szervezzünk képzést a sérülékeny csoportok azon tagjainak, akik maguk is trénerké szeretnének válni?

Következtetések

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A KÉZIKÖNYVRŐL

Jelen Kézikönyv a **"Felnőttképzési szakemberek internacionális hálózatának létrehozása a sérülékeny csoportok társadalmi befogadásának előmozdítása érdekében/ STEP UP"** (<https://www.stepupart.eu/index.php>) projekt keretében készült, azzal a céllal, hogy iránymutatásokat és tippeket adjon a konkrét sérülékeny csoportokat célzó művészeti és kulturális tevékenységek megtervezéséhez és végrehajtásához:

- látássérült személyek, beleértve a vakokat is
- mentális egészségügyi problémákkal küzdő személyek csoportja
- Szellemi és fizikai fogyatékosággal élő személyek csoportja
- Hajléktalanok csoportja
- Hátrányos helyzetben élő nők és fiatal felnőttek
- alacsony jövedelmű fiatal felnőttek csoportja
- Idősek csoportja

A kézikönyv célja egyik fő célja, hogy gyakorlati információkat és iránymutatásokat nyújtson az érdekelteknek és a szakembereknek, a fent említett sérülékeny csoportok részére tervezett konkrét művészeti és kulturális tevékenységek megvalósításáról. Mindezt a folyamatok során szerzett tapasztalatai alapján, amelyeket az alábbi szempontok szerint foglalunk össze:

- Módszertan a célcsoportok igényeinek megfelelő művészeti és kulturális tevékenységek tervezéséhez,
- A célcsoportok megszólításának és a kulturális tevékenységekben való részvétel iránti érdeklődésük fenntartásának módjai,
- A képzési programok kidolgozása a célcsoportok számára,
- A képzési programok értékelésének módjai.
- Képzés szervezése a sérülékeny csoportok azon tagjai számára, akik maguk is trénerre szeretnének válni

A trénereknek és a facilitátoroknak különböző megközelítéseket kell alkalmazniuk e sérülékeny csoportok esetében, az igények felmérése alapján. A módszertan átadása érdekében a Kézikönyv konkrét

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

iránymutatásokat tartalmaz az egyes célcsoportok kulturális és művészeti tevékenységekbe való bevonására vonatkozóan.

Összességében a Kézikönyv általános célja, hogy elérje azokat a felnőttoktatókat, szociális munkásokat, önkénteseket és kutatókat, akik a fent említett sérülékeny csoportokkal dolgoznak vagy érdekeltek az említett csoportok támogatásában releváns, magas színvonalú és hatásos művészeti és kulturális tevékenységek által.

A STEP UP PROJEKT RÖVID BEMUTATÁSA

A Step Up projektet az Európai Unió Erasmus+ programja társfinanszírozza. Az általános cél azon – informális és nem formális oktatási tevékenységeket folytató – felnőttképzési szakemberek új internacionális hálózatának létrehozása, akik elsősorban a sérülékeny felnőtt csoportok társadalmi befogadásának előmozdításán dolgoznak.

A projekt konkrét célja, hogy elősegítse az európai együttműködést a felnőttoktatási szakemberek között, akik meghatározott felnőttoktatási tanulói csoportokkal és különösen kiszolgáltatott csoportokkal dolgoznak.

A hálózat elősegíti a résztvevő szervezetek közötti együttműködést és tapasztalatcserét. A felnőttoktatás keretében elősegíti a kultúra és a művészetek szerepét a sérülékeny csoportok társadalmi beilleszkedésének hatékonyságában.

A projektben résztvevő partnerek:

- Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, **Lengyelország**
- Centro Social de Soutelo, **Portugália**
- Equal Society, **Görögország**
- Espacio Rojo, **Spanyolország**
- Nyitott Kör Egyesület, **Magyarország**
- Oba Ütopya Eğitim Sanat Ve Medya Ticaret Limited Şirketi (más néven Utópia Oktatás és Művészet), **Törökország**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. Felnőttoktatás és sérülékeny csoportok

1.1 Felnőttoktatás az élethosszig tartó tanulás megközelítésében

A felnőttképzés meghatározása attól függ, hogy milyen szemszögből tekintünk rá. Számos példa van arra, hogy az emberek különféleképpen élik meg: sport- vagy wellness órák heti rendszerességgel egy közösségi házban, továbbképzési programok a munkavállalók számára, önkormányzatok által a helyiek számára tartott művészeti és nyelvtanfolyamok, valamint magán- vagy projektfinanszírozású önfejlesztő tanfolyamok a szociális készségek fejlesztésére és képzések új szakmai készségek fejlesztésére. Ez csak néhány példa arra, hogy a felnőttképzés területe számos összetevőt foglal magában. Ezen túlmenően a felnőttekkel való munka általában valamilyen szervezett oktatási tevékenység kialakítását igényli.

A felnőttképzés továbbá különbözik a felnőttkori tanulástól. Egy nehézséget leküzdeni próbáló személy sokat tanulhat könyvek és cikkek olvasása, online kutatások végzése és mások meghallgatása révén. Ez egy olyan folyamat, amelyben a felnőttkori tanulás valós tapasztalatok által történik. Másrészt, ha ugyanez a személy részt vesz egy segítő programban vagy egy témára összpontosító önszegítő csoportban, akkor ezt a folyamatot neveznénk felnőttoktatásnak. A különbség az, hogy ezek a programok szisztematikus, szervezett események, amelyek célja a tanulás elérése. Tehát míg a tanulás történhet véletlenszerűen és tervezett oktatási tevékenységek során is, csak a tervezett tevékenységeket nevezzük felnőttképzésnek. Merriam és Brockett a felnőttoktatást úgy definiálja, mint "olyan tevékenységeket, amelyeket szándékosan úgy terveztek, hogy tanulást eredményezzenek azok körében, akiket életkoruk, társadalmi szerepük vagy önképük felnőttként határoz meg". (2007: 8) ¹

Mivel oly sok felnőtt érdeklődik olyan tanulási környezetek iránt, amelyek az alapvető műveltségtől a személyes kiteljesedésig mindent felölelnek, a "felnőttoktatás" kifejezést a hagyományos iskolai oktatáson túli, egész

¹Merriam, Sharan B.& Brockett, Ralph G.(2007). The Profession and Practice of Adult Education: An Introduction. Jossey-Bass, 2007, p. 3-8.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

életen át tartó tanulásra is használják. Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) szerint a felnőttoktatás **"a szervezett oktatási folyamatok összessége; függetlenül a tartalomtól, a szinttől és a módszertől, akár formális, akár nem formális". E folyamatok keretében a felnőttek "javítják technikai vagy szakmai képzettségüket, továbbfejlesztik képességeiket, gazdagítják tudásukat".** ²

A felnőttoktatás különösen olyan tanulási és tanítási megközelítést tükröz, amely feltételezi, hogy a felnőttek képesek és hajlandóak tanulni. A felnőttek saját igényeiknek megfelelően választják meg a tanulni kívánt tárgyat és a tanulási módot, valamint a tanulási folyamatért ők maguk felelnek. A személyes igények és érdeklődés mellett **a felnőttkori tanulást a demográfia, a globalizáció és a technológia is befolyásolja a jelenlegi szociokulturális környezetben.**³ Kétségtelen, hogy az egyén sokféle módon és kontextusban tanul, ahogyan azt az előző bekezdésekben említettük. Jelenleg három osztályozás létezik az oktatás típusaira vonatkozóan:

A **formális oktatás** egy intézményben történő, strukturált és tervezett tanterven alapuló iskolai oktatás. A tanulási folyamatot jellemzően értékelik, osztályozzák és tanúsítvánnyal igazolják.

A **nem formális oktatás** olyan szervezett és strukturált tanulási lehetőségekből áll, amelyeket egy célcsoport számára terveztek egy sor tanulási cél elérése érdekében. A tanulás történhet bárhol, osztályteremben vagy azon kívül, közösségi központokban, múzeumokban, művészeti terekben és a szabadban. Általában véve **a nem formális oktatás a tanulókra összpontosít, nyitott és rugalmas a tanulók igényei és érdeklődése iránt, és alkalmazkodik az egyének és a társadalmak változó igényeihez.**⁴

²International Standard Classification of Education (ISCED 1997). Available at: <https://unevoc.unesco.org/home/TVETipedia+Glossary/filt=all/id=41> 08.08.2022.

³Baumgartner, Sharan B. Merriam, Rosemary S. Cafarella, Lisa M.(2007). Learning in adulthood : a comprehensive guide (3rd ed.). SanFrancisco: Jossey-Bass. p. 7.

⁴Grajcevc, Albulene & Shala, Arif. (2016). Formal and Non-Formal Education in the New Era, *Action Researcher in Education*, issue 7, p. 120.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az **informális oktatás** az intézményesített kereteken kívüli folyamatos tanulást jelenti a mindennapi életben, ahol a tanulók és a tanítók mindennapi problémákkal és alapvető szükségletekkel foglalkoznak, új tanulási lehetőségeket teremtenek. **Az informális oktatás fontos elemei a megfigyelés, a felfedezés, a tapasztalás és a hibák, amelyeket a tanulás szempontjából rendkívül fontosnak tartanak. Ez bármilyen környezetben (családban, baráti vagy munkahelyi környezetben) történhet, és nincsenek strukturált csoportok, értékelés vagy kötelező jelenlét.**⁵

A Világbank-csoport 2019. évi, a munka változó természetéről szóló világfejlesztési jelentése szerint a munkaerőpiac által nagyra értékelt kognitív és társadalmi-viselkedési készségek közé tartozik az alkalmazkodóképesség, a kritikus gondolkodás, a problémamegoldás, a kíváncsiság és a kreativitás. Ebben az esetben a felnőttképzési programok elengedhetetlenek ahhoz, hogy az idősebb munkavállalók megfelelően fejleszthessék és frissíthessék készségeiket, és javítsák az alkalmazkodóképességet a jövőbeli szakmai életükhöz.⁶

A technológiai fejlődés és a társadalmi átalakulások eredményeként **az egész életen át tartó tanulás szükségserűvé és mindenki számára elérhetővé vált.** A nemzetek és országok jövője szempontjából a felnőttek oktatása ugyanolyan fontos, mint a gyermekek és fiatalok oktatása. Így az oktatás nem korlátozódhat az iskolai környezetre vagy csak a gyermek- és serdülőkori tanulásra. Sőt, a felhalmozott tudás, az élet- és munkatapasztalat nagyban hozzájárul az életminőséghez. Az élettapasztalat és az információigény megalapozza a tanulás folyamatát. Ezért a felnőttoktatást megkülönböztetik a hagyományos és intézményesített oktatástól, és **andragógiának** nevezik. Eduard C. Lindeman pedagógus, aki a felnőttoktatásban való úttörő szerepvállalásáról ismert, úgy vélte, hogy az oktatásnak összhangban kell lennie az élettel, nem akadémikus és nem szakmai eszmékből kell állnia, a valós életre kell összpontosítania, és figyelembe kell vennie a tanulók

⁵Cross, J. (2007). Informal learning: Rediscovering the natural pathways that inspire Innovation and Performance. San Francisco: Pfeiffer, p. 16-17.

⁶World Bank World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. p. 72-82, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf> / 10.08.2022.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

szükségeit, érdeklődését és tapasztalatait. Ahogy Lindeman fogalmazott: "az oktatás az élet - nem csupán felkészítés egy furcsa jövőbeli életre... **az egész élet tanulás, ezért az oktatásnak nem lehet vége.** Ezt az új vállalkozást nem azért hívják felnőttoktatásnak, mert csak felnőttekre korlátozódik, hanem mert a felnőttkor, az érettség határozza meg a határait".⁷

1.2 Tapasztal alapú tanulás a felnőttoktatásban

A tapasztalaton alapuló tanulás olyan részvételi folyamat, amelyben az egyének **"cselekvés útján tanulnak"** és reflektálnak a tapasztalatokra. A tapasztalaton alapuló tanulási tevékenységek közé tartozhatnak gyakorlati kísérletek, szakmai gyakorlatok, terepgyakorlatok, külföldi tanulmányok, kutatások, rövid vagy hosszú távú projektek, csereprogramok és még sok más. A jól megtervezett, ellenőrzött és értékelt tapasztalati tanulási programok **elősegítik az interdiszciplináris tanulást, a társadalmi szerepvállalást, a szakmai fejlődést, a kulturális tudatosságot, a vezetői készségek fejlesztését és más szakmai illetve szellemi készségeket.**⁸

David Kolb 1984-ben publikálta tapasztalaton alapuló tanulási modelljét, elmélete két szinten működik: **a tanulás négylépcsős ciklusa** és **négy különböző tanulási stílus**. Kolb elmélete elsősorban **a tanuló belső kognitív folyamataira** vonatkozik, valamint arra, hogy az új tapasztalatok új fogalmakat fejlesztenek. Az elmélet szerint a hatékony tanulás a következő **négy szakaszból álló cikluson** keresztül történik: (1) **konkrét tapasztalat** megszerzése, amelyet (2) a **tapasztalat megfigyelése** és az arra való **reflexió** követ, ami (3) **elvont fogalmak** (elemzés) és **általánosítások** (következtetések) kialakulásához vezet, amelyeket aztán (4) **aktívan kipróbálnak** a jövőbeli helyzetekben, mindezzel új tapasztalatokat szerezve.

⁷ Lindeman, Eduard (1926). The Meaning of Adult Education, New York: New Republic, p.4-5.

⁸ Kolb, A. David (2015). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development [2 ed.], New Jersey: Pearson FT Press, p. 1-5.

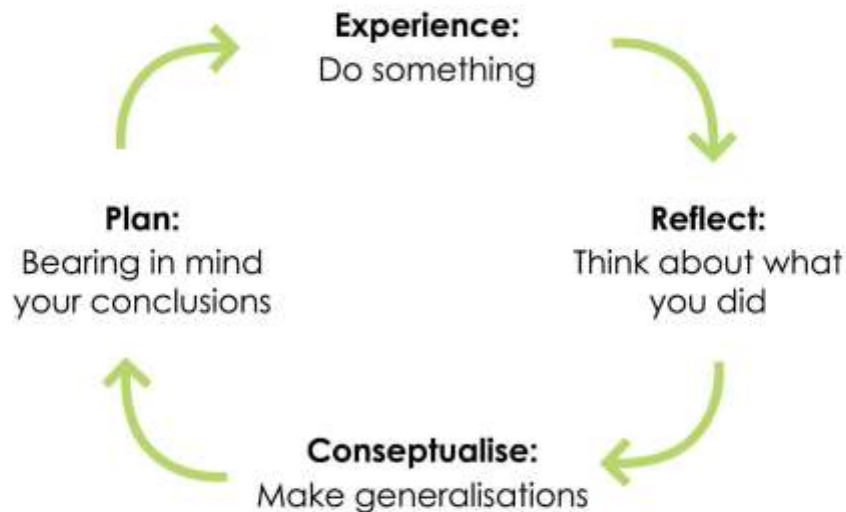

Diagram 1: Kolb's Learning Cycle

source: based on Kolb, A. David (2015). *Experiential Learning*, p.1-5.

Kolb leírja, hogy **a különböző emberek természetesen különböző stílusban tanulnak**. Különböző tényezők befolyásolják az egyén tanulási stílusát, mint például a szociális környezet, az oktatási tapasztalatok vagy az egyén alapvető kognitív struktúrája. **Egyedi az, ahogyan egy feladathoz közelítünk, az érzelmi reakciónk, vagy ahogyan gondolkodunk vagy érzünk**. Vannak, akik inkább az aktív kísérletezést preferálják - gyakorlati módszer; mások inkább a reflektív megfigyelést - szemlélő módszer. Akkor kezdünk el gondolkodni azon, hogyan reagáljunk, amikor új tapasztalattal szembesülünk, és a tanulási stílusunk e döntések eredménye.⁹

A felnőttek tanulási folyamatának segítése érdekében a pedagógusnak facilitátori szerepe van, akinek **biztosítania kell, hogy a tartalmat úgy tervezzék és valósítsák meg, hogy minden tanulónak lehetőséget teremtsenek a saját tanulási stílusának megfelelő részvételre**. A tanulási

⁹McLeod, S. A. (2017, Oct 24). Kolb - learning styles, available at: <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html> / 15.08.2022.

folyamat elősegítése megköveteli a tanulók támogatását, a megfelelő erőforrások és a fizikai biztonság meglétét. A spontán tanulási lehetőségek felismerése és ösztönzése, a kihívást jelentő helyzetekkel való foglalkozás és a megoldások felfedezése segít a tanulónak abban, hogy értelmes kapcsolatokat teremtsen és valóban élvezze a tanulási folyamatot.¹⁰

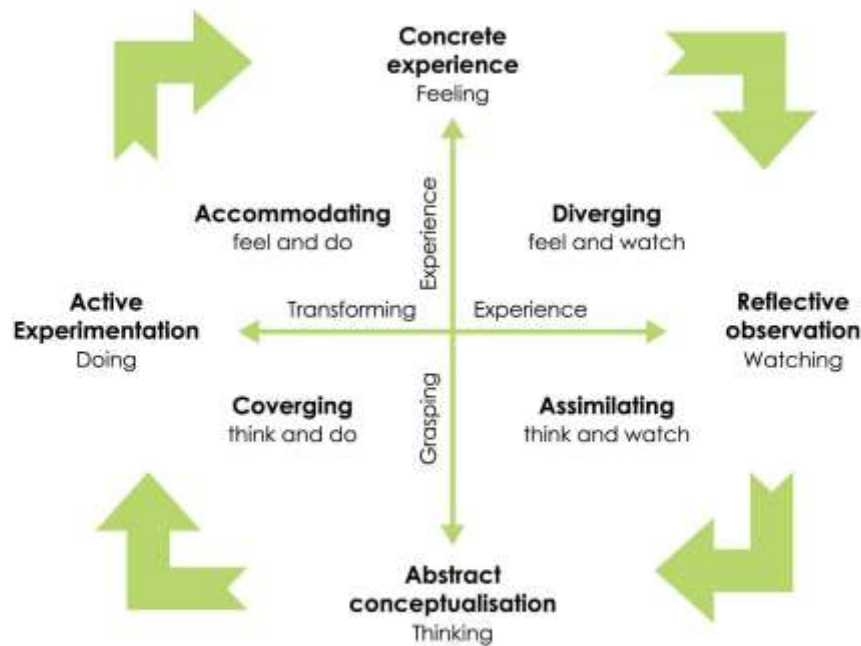

Diagram 2

source: based on Kurt, Serhat (2020) 'Kolb's Experiential Learning Theory and Learning Styles', available at: <https://educationaltechnology.net/kolbs-experiential-learning-theory-learning-styles/> 16.09.2022.

1.3 A felnőttoktatás inkluzív megközelítése

A felnőttkori tanulásban való részvétel számos előnnyel jár, többek között bémnövekedéssel, egészségügyi előnyökkel, állampolgári részvétellel,

¹⁰ <https://www.bu.edu/ctl/guides/experiential-learning/> / 15.08.2022.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

társadalmi értékekkel és a családok életesélyeinek javulásával.¹¹ Bár ez minden felnőttre vonatkozik, a kiszolgáltatott csoportok körében drámai változások tapasztalhatók. A felnőttkori kiszolgáltatottság fogalma más társadalmakban valószínűleg más összefüggésekkel és perspektívákkal bír.

A Step Up projekt keretében **a kiszolgáltatott helyzetben lévő felnőttek olyan 18. életévét betöltött személyek,, akik különböző tényezők - például életkor, nem, képességek, állampolgárság, etnikai hovatartozás, egészségi állapot, jövedelem, vallás vagy meggyőződés és szexuális irányultság - miatt esetlegesen hátrányos helyzetbe kerültek.** Attól függően, hogy hogyan határozzuk meg a fogalmat, minden felnőtt potenciálisan kiszolgáltatott lehet.¹²

A felnőttoktatás tekintetében az **"inkluzív oktatás"** alapvető fontosságú. Bár a tanulóknak lehetnek kihívásaik, képesnek kell lenniük arra, hogy részt vehessenek olyan programokban, amelyek hasznosak, hatékonyak és gyakorlatiasak az életükben. Az inkluzív oktatás sikere elsősorban a tanulók különbözőségének és sokféleségének elfogadásával, megértésével és az ahhoz való alkalmazkodással érhető el, beleértve a tanulók fizikai, kognitív, tudományos, szociális és érzelmi dimenzióit is. Az is döntő fontosságú, hogy minden tanuló úgy érezze, hogy szívesen látják, megfelelő kihívások elé állítják és támogatják.¹³

Az 1995-ben Koppenhágában tartott szociális fejlesztési világtalálkozó a befogadó társadalmat úgy határozta meg, mint **"mindenki társadalma"**, ahol minden egyén jogokkal és felelősséggel rendelkezik, és ahol minden egyénnek lehetősége van az aktív részvételre. (ENSZ, 1995, 66. bekezdés). Az inkluzív társadalmak olyan mechanizmusokkal rendelkeznek, amelyek figyelembe veszik a sokféleséget, és elősegítik az emberek aktív részvételét a politikai, gazdasági és társadalmi életben. Ez a társadalom **mindenki számára egyenlő esélyeket biztosít** a faji, nemi, osztálybeli, generációs és regionális különbségek leküzdésére. Emellett lehetővé teszik, hogy **mindenki elérje az életben rejlő teljes potenciálját.**

¹¹ <https://www.theguardian.com/public-leaders-network/2013/dec/12/councils-adult-education-learning-communities> / 15.08.2022

¹² Wave: Working With Adults Who Are Vulnerable – A Comparison Of Curricula, Policies And Constructions - Final Report, p.3-6, available at: <https://www.researchgate.net/publication/237048447> /15.08.2022.

¹³ Dale McManis, Lilla. <https://resilienteducator.com/classroom-resources/inclusive-education> /15.08.2022.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A társadalmi befogadás biztosítja, hogy egy társadalom egyidejűleg elősegítse az egyéni jóllétet, a kölcsönös bizalmat, az összetartozást és a kapcsolódást.¹⁴

A Világbank a társadalmi befogadás fogalmát úgy határozza meg, mint **"az egyének és csoportok társadalmi részvételének feltételei javításának folyamatát"**. Az **"Inclusion matters: The foundation for shared prosperity"** című tanulmányban a Világbank megjegyzi, hogy **"a társadalmi befogadás az emberi jóllétről, a közös jólétről és a társadalmi igazságosságról szól"**. A társadalmi befogadás előmozdítása három kapcsolódó területen kívánja ezt elérni: a piacon, a szolgáltatásokban és a terekben.¹⁵

Az UNESCO 2030-ig szóló fenntartható fejlődési menetrendjének egyik meghatározó eleme, a **"senkit sem hagyunk hátra"** mentalitás. Az éghajlatváltozás hatása aránytalanul nagy mértékben érinti a sérülékeny csoportokat, ami tovább növeli az egyenlőtlenségeket. A 2030-ig szóló irányelvek olyan békés, igazságos és befogadó társadalmak kialakítását célozza, ahol minden ember méltósággal és egyenlőséggel tudja kibontakoztatni a benne rejlő lehetőségeket. Az egyenlőtlenségek elleni küzdelem összekapcsolódik a szegénység felszámolására, a bolygó megóvására és a fenntartható gazdasági növekedés elérésére irányuló törekvésekkel.

A befogadó társadalmak kiépítése a nemzetközi közösség régi elkötelezettsége és az új humanista megközelítés jelentős eleme is egyben. A befogadó társadalom olyan társadalom, amelyben minden egyénnek aktív szerepe van. Egy ilyen társadalom a **méltányosság, az egyenlőség, a társadalmi igazságosság, az emberi jogok és szabadságok, valamint a tolerancia és a sokféleség elfogadásán** alapul. A befogadó társadalomnak megfelelő mechanizmusokra van szüksége, amelyek lehetővé teszik minden polgár számára, hogy részt vegyen az életüket érintő, és végső soron közös jövőjüket alakító döntéshozatalban.¹⁶

Egy szociálisan összetartó társadalomban minden csoportnak megvan a hovatartozás, a részvétel, a befogadás, az elismerés és a legitimitás érzése. A sokféleséget nagymértékben elfogadják, még ha ezek a társadalmak demográfiaileg nem is homogének, **a társadalmi kohézió pedig biztosítja, hogy a kiszolgáltatott csoportok aktív szerepet vállaljanak a társadalomban.**

¹⁴ <https://www.un.org/development/desa/socialperspectiveondevelopment/issues/social-integration.html>

¹⁵ World Bank (2013), *Inclusion matters: The foundation for shared prosperity*, New Frontiers of Social Policy, p. 51-53, available at: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/114561468154469371/pdf/Inclusion-matters-the-foundation-for-shared-prosperity.pdf> /15.08.2022.

¹⁶ <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/social-inclusion> /13.09.2022

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A felnőttképzés jótékony eredményeit figyelembe véve a sérülékeny csoportoknak szóló művészeti és kulturális tevékenységek tervezése és megvalósítása képes arra, hogy összehozza az embereket, befogadó és kreatív légkört teremtve, ahol minden értéket és elvet tiszteletben tartanak.

2. A művészeti és kulturális tevékenységek eszközként való alkalmazása sérülékeny csoportokkal

2.1 A művészet és a kultúra hatása a fizikai és érzelmi jólétre

A művészeti és kulturális tevékenységek hatékony eszközök a sérülékeny csoportok érzelmi, mentális és fizikai jólétének támogatására. A művészet segít az egyéneknek abban, hogy rejtett érzéseiket és félelmeiket a verbális kommunikációtól eltérő módon fejezzék ki. Az érzelmek felfedezése **segít javítani a mentális egészséget, a relaxációt, a viselkedés kezelését, fejleszti a szociális készségeket, az önbizalmat és a kognitív viselkedést.** A művészetet és a kultúrát eszközként használó közösségi tevékenységek megvalósítása **javíthatja a kreativitást, a termelékenységet, a tudatosságot, a kulturális vállalkozói szellemet, az identitás kialakulását, a hitelességet, a kulturális sokszínűséget és a nemzeti fejlődést.**

Számos tudományos kutatás szerint a művészet egyfajta nyelv az érzések és gondolatok kifejezésére, amely segít megérteni a személyiség lényegét. A művészet olyan ágait, mint a képzőművészet, az írás, a zene, a dráma, a tánc és a mozgás, kreatív eszközként használhatók az egyének, különösen a sérülékeny csoportok számára, hogy kifejezzék magukat és szabadon felfedjék érzelmeiket. Jill Leckey (2011) szerint **a művészet a kifejezés legbelsőbb módjaként szolgál.** Az olyan művészetben használatos anyagok, mint a papír, a festék, a ceruza és az agyag, bátorítják az egyéneket az érzelmeik felfedezésére szolgáló kifejezési módszerek megismerésére és alkalmazására.¹⁷

Jill Leckey (2011) és Inger Öster (2014)¹⁸ hangsúlyozták a kreatív tevékenységek előnyeit a mentális és fizikai jólét szempontjából. Tanulmányok arra a következtetésre jutottak, hogy a kreatív tevékenységekben való részvétel

¹⁷ LECKEY, J. (2011). The Therapeutic Effectiveness of Creative Activities on Mental Well-Being: A Systematic Review of the Literature, *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 18, 6, 501-509.

¹⁸ ÖSTER, I. (2014) Art Therapy During Radiotherapy – A Five-Year Follow-Up Study With Women Diagnosed With Breast Cancer, *The Arts in Psychotherapy*, 36-40

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

csökkentheti a stresszt és a depressziót, és segítő eszközként szolgálhat a krónikus betegségek okozta terhek enyhítésére.

A művészeti és kulturális tevékenységekben való részvétel révén a mentális jóllét és a szociális készségek fejlesztése is erősödik. Tény, hogy a technikai készségek elengedhetetlenek a munkaerőpiacra való belépéshez. Az utóbbi időben azonban a munkaerő-felvételi tendenciák azt mutatják, hogy egyre nagyobb igény mutatkozik a soft skillek (például a csapatmunka, a jó kommunikáció stb.) iránt, ezért nem szabad alábecsülni ezek fontosságát. A soft skillek olyan nem technikai jellegű interperszonális készségek, amelyeket a tanórákon kívül, művészeti és kulturális tevékenységek segítségével lehet fejleszteni.

Érzelmek és szükségletek felismerése, kommunikálása és kifejezése alapvető fontosságúak az egyének fizikai és érzelmi jóllétéhez. A kreatív tevékenységek pozitívan hatnak az egyénekre azáltal, hogy csökkentik a stresszt és integrálják a testet, az elmét és a szellemet. Továbbá, ahogyan azt a szakemberek is megállapították, **a művészet hozzájárul az új soft skillek kifejlesztésében, a reziliencia fenntartásában, és segít a múltbeli traumák - például a fizikai és érzelmi fájdalom, a nehéz helyzetekkel való szembenézés és a halál - leküzdésében.**

Néhány kapcsolódó szakirodalmi áttekintés:

2021-ben Laia Delfa-Lobato és munkatársai a művészeti és kulturális tevékenységek kognitív károsodásban szenvedő emberekre gyakorolt előnyeit vizsgálták. Ebben a szisztematikus áttekintésben a kutatók a különböző művészeti és kulturális tevékenységek előnyeinek feltárására összpontosítottak, felhasználva más adatbázisokból származó (145 tanulmány) bizonyítékokat. Ezek a tanulmányok mind különböző típusú művészeti és kulturális tevékenységeket vizsgáltak. Eközben többféle tevékenységet valósítottak meg különböző időtartamban és gyakorisággal.

Figyelemre méltó, hogy huszonnyolc tanulmány a **zeneterápiát** mint modalitást is bevonták vizsgálataikba. Hét tanulmány említette a **színházat**, amely hasznos eszköz lehet az emberek érzelmi és szociális lényének mélyebb feltárásához. A **vizuális művészetek**hez kapcsolódott a legtöbbet gyakorolt művészeti folyamat, és hatvanhét tanulmány vagy áttekintés említette a vizuális művészeteken alapuló terápiát. Két klinikai tanulmány a **fazekas tevékenységekre (kerámia)** összpontosított. Negyvennégy tanulmány tartalmazott kombinált **táncterápiát**. Három tanulmány utalt az **irodalmi művészetekre**, és kilenc cikk hozta fel a **történetmesélést**. Végül tizenhárom tanulmány vagy áttekintés egynél többféle beavatkozási módozatról számolt be.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Mindezek a vizsgálatok jelentős javulást mutattak ki a szociális készségek (szocializáció, kommunikáció, önbecsülés), a kognitív készségek (apátia, szomorúság, izgatottság, szorongás és depresszió csökkenése), az életminőség, az érzelmi és fizikai jóllét terén.¹⁹

Rosie Perkins emellett 2021-ben az Egyesült Királyságban végzett egy tanulmányt a művészetek és a társadalmon belüli kapcsolódások viszonyáról. A tanulmány keretében 5892 felnőtt vett részt egy értékelő kérdőívben. Az eredmények azt mutatták, hogy a válaszadók többsége (82%) egyetértett azzal, hogy a tanulmány megvalósítása során szociális kapcsolódást éreztek. Az eredmények szerint: "A művészetek bevonása többféle úton keresztül támogathatja a társadalmi kötődést az Egyesült Királyságban élő felnőttek körében, ami nagyszabású bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a művészetek milyen fontos szerepet játszhatnak **a társadalmi közegészségügy támogatásában**".²⁰

Anita Jensen 2018-ban publikált egy tanulmányt a művészeti foglalkozások mentális egészségre és jóllétre gyakorolt hatásáról. Húsz tanulmányt tekintett át, amelyek a művészeti beavatkozásokban való részvétel (pszichológiai és fizikai) egészségügyi problémákra gyakorolt előnyeire összpontosítottak.²¹

Mindezen tanulmányok következtetése szerint a művészeti és kulturális tevékenységek jótékonyan hatnak az egyének **mentális, érzelmi és fizikai** jóllétének javítására. Az emberek a művészeti és kulturális tevékenységek révén hajlamosak jobban megismerni önmagukat, meghatározni érzéseiket és szükségleteiket, növelni önbizalmukat és fokozni a motivációt.

2.2 Művészeti és kulturális tevékenységek használata a sérülékeny csoportok társadalmi befogadásának elősegítésére

A művészi kifejezőmód egyedülálló eszközt biztosít az emberek számára az önkifejezéshez, ösztönözve a kulturális életben való részvételt, megkönnyítve a kultúrához való hozzáférést és elősegítve a társadalmi befogadást. Széles körben elismerik a művészetek és a kulturális oktatás társadalmi és kulturális jólléti

¹⁹ Lobato, L. (2021) Benefits of Cultural Activities on People With Cognitive Impairment: A Systematic Review, *Frontiers in Psychology*, 25 November 2021

Please note, the **Supplementary Material** for this article can be found online at:

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.762392/full#supplementary-material>

20.08.2022

²⁰ Perkins R. (2021) Arts Engagement Supports Social Connectedness in Adulthood: Findings from the HEARTS Survey

²¹ Jensen A. (2018) The Use of Arts Interventions for Mental Health and Wellbeing in Health Settings, *Perspectives in Public Health*, 30 April 2018

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

dimenzióit, beleértve a **konfliktusok és katasztrófák utáni helyzetekben kifejtett gyógyító hatását**.

A művészeti oktatás integrálása a nem formális oktatásba sokszínű tanulási környezetet is biztosít. A művészeti és kulturális tevékenységek képesek az **érzelmek felszabadítására és kifejezésére, barátságok kialakítására és a közösségek egyesítésére, egy békés légkör megteremtésére**. Ezek a tevékenységek biztosítják a szükséges stresszoldást, és a túlélés eszközei lehetnek. A művészi kifejezőmód ugyanígy elősegíti a **társadalmi befogadást és stabilitást**, biztosítja a békét, és megelőzi a feszültségeket és konfliktusokat.²²

Számos kutatás bizonyítja, hogy a művészeti és kulturális tevékenységek előnyösek a sérülékeny csoportok társadalmi befogadásának előmozdítása szempontjából. Az ENSZ Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya (2016) szerint a **társadalmi befogadás** meghatározása: "[...] a társadalomban való részvétel feltételeinek javítása, különösen a hátrányos helyzetű emberek számára, a lehetőségekhez, az erőforrásokhoz való hozzáférés, a hangvétel és a jogok tiszteletben tartásának fokozása révén".²³

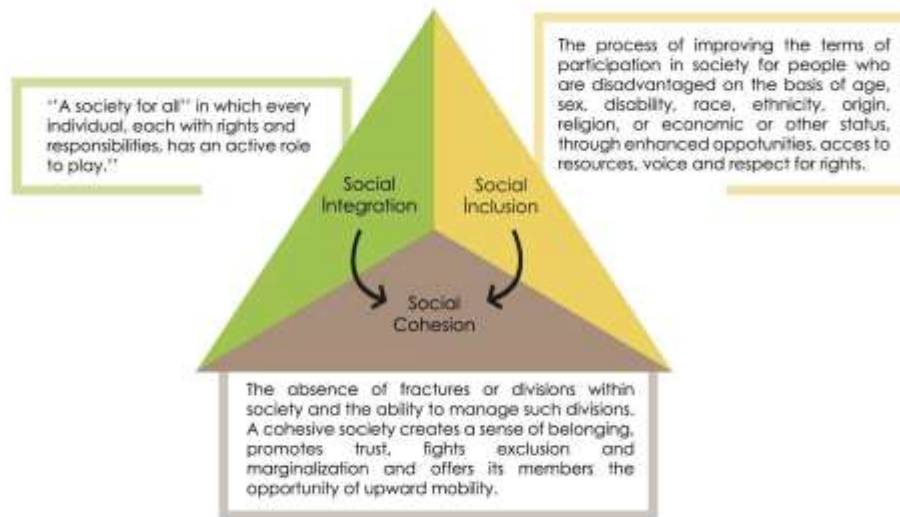
Egy újabb tanulmány, amelyet a Japán Kulturális Ügyek Ügynöksége és a Kyushu Egyetem közös kutatócsoportja (2021) végzett, a "befogadást" úgy írja le, mint "egység a sokféleségben".²⁴ Ezzel szemben a befogadást más módon is értelmezhetjük, ha az integráció és az elfogadás fogalmával társítjuk.²⁵

²² <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/social-inclusion> /13.09.2022

²³ United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2016). Leaving no one behind: the imperative of inclusive development (pp. 1-22). New York: United Nations. Retrieved from

²⁴ The Agency for Cultural Affairs of Japan & Kyushu University Joint Research Team. (2021). Social Inclusion through Culture and the Arts: A Handbook for Beginners [Ebook]. Retrieved from http://www.sal.design.kyushu-u.ac.jp/pdf/Handbook_for_Beginners_SAL.pdf

²⁵ Kuppens, P. (2004). Disability and contemporary performance. New York: Routledge.

Source:

United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2016). *Leaving no one behind: the imperative of inclusive development* (pp. 21). New York: United Nations.

Alain de Botton és John Armstrong "A művészet mint terápia" című könyve (2013) szerint a művészetnek fokozott szerepe van a kiszolgáltatott csoportok befogadásában, és jótékony hatással van az egyének társadalmi életére és jólétére:

"A művészet emlékezetessé és megújíthatóvá teheti a tapasztalat gyümölcseit. Olyan eszköz, amely jól megőrzi az értékes emlékeket és érzéseinket. (...) Lehetőséget ad a bánat felmagasztalására: **A művészetnek jogos helye van az életben.** (...) Stabilizátorként hat: A művészet rendkívüli módon tükrözi jó tulajdonságaink lényegét. (...) **Segít egyensúlyba kerülni, és a legjobb lehetőségek felé irányít bennünket.** (...) Elvezet bennünket önmagunk megismerésében: Segíthet meghatározni a nehezen szavakba önthető dolgokat."²⁶

A művészeti és kulturális tevékenységekkel való foglalkozás támogatja a **társadalmi kötődést**. Az egyedüllét helyett a társadalmi kapcsolatokra helyezett

²⁶ Botton A., Armstrong J. *Art as Therapy*, Phaidon Press, P:64-65 Oct 14, 2013

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

fókusz **előnyös lehetnek a közegészségügy szempontjából**. Ed Hall 2010-ben "Spaces of Social Inclusion and Belonging for People with Intellectual Disabilities" címmel cikket publikált a Journal of Intellectual Disability Research című folyóiratban. A cikk az értelmi fogyatékossgal élő embereket "társadalmilag kirekesztettként" határozza meg, és a **társadalmi befogadással kapcsolatos politikákat** kutatja e kiszolgáltatott csoport számára. A tanulmány kiemeli, hogy a különböző művészeti és kulturális tevékenységek jótékony hatással lehetnek a mentális és fizikai egészségügyi problémákra.

Hall 20 tudományos cikket tekintett át a művészeti elkötelezettségről, a bizonyítékokon alapuló egészségügyi gyakorlatról, a jóllétet szolgáló részvételi művészeti és kulturális tevékenységekről, mint például a költészet, irodalom, tánc, ének, zene, vizuális és kreatív művészetek stb. témakörében. Az eredmények azt mutatják, hogy a művészeti és kulturális programok jótékony és **költséghatékony** módjai a mentális és fizikai egészség javításának. A speciálisan kialakított művészeti és kulturális tevékenységekben való részvétel csökkentheti a fizikai tünetek intenzitását és javíthatja a mentális egészségi állapotot.²⁷

2019-ben a WHO Európai Regionális Irodája átfogó jelentést tett közzé a művészetek és a kulturális tevékenységek előnyeire vonatkozó tudományos bizonyítékokról **"What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?"** címmel. A jelentés 3500 tanulmányt vizsgált meg, és bebizonyította, hogy "a művészetek potenciálisan hatással lehetnek a mentális és fizikai egészségre".

Christopher Bailey, az Egészségügyi Világszervezet (WHO) művészet és egészség témakörének felelőse Carl Gustav Jungot, az analitikus pszichológia megalapítóját idézi, aki szerint **a magány nem az emberek hiánya, hanem az, hogy nem tudjuk kifejezni azt, ami a leginkább számít**. Bailey szerint a művészeti és kulturális tevékenységekben való részvétel segíthet az embereknek megbirkózni a mindennapi stresszel, javíthatja a fizikai és szociális jóllétet, fokozhatja a termelékenységet, valamint segíthet értelmet és örömet találni a nehéz helyzetekben. Ezek az előnyök megváltoztatják a kezelésre szorulókat, a gondozókat és még az egészségesek életét is.²⁸

A fent említett kutatás bizonyítja a művészet potenciális értékét az **egészségfejlesztésben, a különböző mentális és fizikai egészségi állapotok**

²⁷E. Hall, Spaces of Social Inclusion and Belonging for People with Intellectual Disabilities, Journal of Intellectual Disability Research, March 2010

²⁸<https://newsmd.com/news/2022-07-30-christopher-bailey--head-of-the-who-art-and-health-initiative--%22participating-in-art-has-a-healing-dimension%22.Hk3fd4maq.html> 20.08.2022.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

javitásában vagy megelőzésében, valamint az élet során előforduló akut és krónikus állapotok kezelésében. A kutatás különböző művészeti tevékenységekre terjedt ki, és többféle környezetben, a kórházaktól az alapellátó közösségekig és az otthonokig terjedő programokat vizsgált. A kutatás első témája az, hogy a művészet egészségügyi előnyeit jelentős bizonyítékok támasztják alá.

A WHO-jelentés áttekintette a kontrollálatlan kísérleti tanulmányokat, a randomizált, kontrollált vizsgálatokat, a kis léptékű keresztmetszeti felméréseket, az országos reprezentatív longitudinális kohorszvizsgálatok elemzéseit, az egyéni esettanulmányokat és a közösségekre kiterjedő etnográfákat. Összességében a felülvizsgálat eredményei rámutatnak a művészetnek a mentális és fizikai egészségre gyakorolt erőteljes hatására, valamint arra, hogy a művészetek a társadalmi kapcsolatok támogatásával elősegítik a társadalmi befogadást.

A kutatás második témája olyan körülményekre összpontosít, amelyekre nem állnak rendelkezésre teljes megoldások. A művészet **holisztikus szemléletet** ígér, és **olyan nehéz vagy összetett problémák megoldását kísérli meg, amelyekre jelenleg nincsenek megfelelő, bejáratott megoldások.**

A harmadik téma a tények alapján bebizonyosodott a művészeti beavatkozások hatékonysága és **gazdasági előnyei.** Egyes művészeti beavatkozások praktikusabbak és jövedelmezőbbek voltak, mint a lehetséges egészségügyi beavatkozások.²⁹

A művészeti tevékenységekben való részvételükkel a hátrányos helyzetű felnőttek csoportjai részt vehetnek olyan folyamatokban, amelyek **döntéshozatalt és kapcsolatépítést** igényelnek, és így inkább az aktív szereplők, mint a tehetetlen, marginalizált alanyok pozíciójába kerülnek. Ennek fényében a művészeti tevékenység hozzájárul a társadalmi interakciók részvételi megközelítésének elfogadásával az elszakadás elleni küzdelemhez.

Következésképpen a művészet úttörő szerepet játszhat a **társadalmi változás** eszközeként a közszférában, a művészeti/kulturális tevékenységek pozitív hatásai révén. Ezek a tovagyűrűző hatások magukban foglalhatják számos társadalmi képesség (pl. döntéshozatal, együttműködés, demokratikus vita stb.) kiélezését.

Fox és Macpherson (2015) szerint a hullámhatás még figyelemre méltóbb, amikor a sérülékeny embereket arra kéri, hogy a tevékenységek során társuljanak a

²⁹Fancourt D, Finn S. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2019 (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67), p.52-53, available at: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>
20.08.2022

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

nem sérülékenyekkel, áthidalva a két látszólag nagyon különböző társadalmi csoport közötti szakadékot.³⁰

Mindemellett **a művészeti tevékenység** – a terápiás felhasználás mellett – **katalizátora lehet egy olyan befogadó környezet kialakításának is, amely a passzivitás helyett a részvételre ösztönöz.** A cél az, hogy elszakadjunk attól a szeparatista kulturális szemlélettől, amely a sérülékeny embereket nagyrészt alkotásra képtelennek tekinti - kivéve, ha pusztán terápiás okokból kell ezt megtenniük.³¹

3. A művészeti és kulturális tevékenységek tervezése és megvalósítása mint oktatási módszer a sérülékeny csoportok számára

Az, hogy milyen megközelítéssel tervezzük az adott tevékenységeket kétségtelenül befolyásolja a folyamat minőségét és termelékenységét. Számos változó van, mint például a szakemberek, a célcsoport, és hogy a résztvevők milyen mértékben mutatnak részvételt. Lényeges annak meghatározása is, hogy a trénerek mennyire szigorúan vagy rugalmasan alakítják a programot, és hogy a végrehajtás előrehaladásától függően lehet-e módosítani azt.

A tevékenység megszervezése során az egyik legfontosabb kérdés, hogy **hogyan lehet elérni a célcsoportot.** Bár a nyílt felhívás közzététele a jelentkezések fogadására egy lehetőség, a résztvevők megcélozása is lehetséges olyan szakembereken vagy személyeken keresztül, akik már kapcsolatban állnak a célcsoport tagjaival.

Ezenkívül az egyes szervezetek különböző módszerekkel érhetik el célcsoportjukat. A legtöbb esetben olyan szervezetek együttműködését kell kérni, amelyeknek már van tapasztalatuk a célcsoporttal való együttműködésben. A trénereknek azt is meg kell fontolniuk, hogy olyan **szakemberek vagy önkéntesek segítségét kérik, akik aktívan támogatják a tevékenység végrehajtását.**

A folyamat kidolgozása során a személyes vagy online program tervezése eltérő igényeket és eredményeket mutat. Vannak más összetevők is, mint például a

³⁰Fox, A., & Macpherson, H. (2015). Inclusive arts practice and research. London: Routledge. Taylor & Francis Group.

³¹Rix, P. (2003). 'Anything is Possible': The Arts and Social Inclusion. Policy Futures In Education, 1(4), 716-730. doi: 10.2304/pfie.2003.1.4.8

képzési program időtartama, a foglalkozások száma és hossza, a program tartalma, a résztvevők száma és a szükséges képzési anyagok.

Végül a trénereknek **a képzés értékelését** is figyelembe kell venniük. Az értékelés típusának kiválasztásakor figyelembe kell venniük a célcsoportok igényeit és képességeinek szintjét. Egyes sérülékeny csoportok esetében például a személyes interjúk hatékonyabbak lehetnek, mint a kérdőívek. Azt is meg kell határozniuk, hogy a képzés mely szakaszában (a képzés előtt, alatt és után) kerüljön sor az értékelésre.

Ebben a szakaszban a fent említett kérdéseket elemezzük, figyelembe véve az egyes sérülékeny csoportok jellemzőit és szükségleteit. Bemutatunk különböző tippeket és iránymutatásokat arra vonatkozóan, hogyan lehet a kiválasztott sérülékeny csoportok részvételével művészeti és kulturális tevékenységeket tervezni és megvalósítani.

A konzorciumi partnerek tapasztalatai a projekt korábbi szakaszaiban végzett egyes művészeti és kulturális tevékenységek kísérleti megvalósításán alapulnak. Megosztásra kerülnek a legfontosabb tudnivalók, különös tekintettel a műhelymunkák során végzett művészeti tevékenységekre. A hátrányos helyzetű személyek számára tervezett kulturális tevékenységek végrehajtásának általános hátterét is felvázoljuk.

3.1 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a hajléktalanok csoportok számára

3.1.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

A művészeti tevékenységen alapú társadalmi befogadás és a nem formális oktatás keretében alapvető fontosságú, hogy ne csupán "tervezzünk tevékenységeket" bármely kiszolgáltatott csoport számára, hanem a tevékenységeket "a csoport számára és a csoport közreműködésével" tervezzük. Ebben a tekintetben a tevékenységeket részvételi megközelítéssel kell megtervezni és végrehajtani. A az asztali kutatás eredményeinek elemzése és a szükségletfelmérésnek minden más szervezési lépést meg kell előznie, mivel a társadalmi befogadást erősítő programot a célcsoport szükségleteinek fényében kell felépíteni, azzal a céllal, hogy ezeket megfelelően elérjék.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A fent említett szükségletek, valamint a résztvevők érdekeinek, elvárásainak és készségeinek azonosítása ideális esetben úgy történhet, hogy a célcsoporttal nem csak előzetesen, hanem az egész eljárás során konzultál a facilitátori csapat, és folyamatosan keresik és figyelembe veszik az ő szempontjaikat.

A résztvevőket ideális esetben be kell vonni a folyamat egészébe, hogy a várt eredményekből a maximumot lehessen kihozni. Ezen a ponton döntő fontosságú a rugalmas és szisztematikusan felülvizsgált cselekvési terv, valamint a célcsoporttal való bizalmi és együttműködési kapcsolat kialakítása.

A hajléktalanok súlyosan hátrányos helyzetű célcsoportot jelentenek, akiknek sok bizonytalansággal és instabilitással kell szembenézniük. A részvételen alapuló megközelítés bizonyos mértékig megakadályozhatja a magas lemorzsolódási arányt azáltal, hogy a tevékenységet a képzésben résztvevők részvételi képességéhez igazítja. A szervezés szempontjából azonban a tervezésnek nyitottnak és pontosnak kell lennie, hogy a célcsoport megbízhatóságát és elkötelezettségét ösztönözze.

Néhány szóban:

- Kérdezd meg őket először! Bízz bennük és a véleményükben!
- Kerüld a feltételezéseket és a helyettük való döntéseket!
- Lépj szembe a társadalmilag kirekesztettek és "nem produktív" akadályozásával!
- Gondoskodjon arról, hogy a résztvevők aktívan részt vegyenek, tiszteletben tartva korlátaikat, ugyanakkor bátorítva kezdeményező-készségüket a döntéshozatal folyamatában.

3.1.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

Bár a hajléktalanságnak nincs általánosan elfogadott definíciója, a FEANTSA, a hajléktalanokkal foglalkozó nemzeti szervezetek európai szövetsége egy olyan tág értelmezést használ, amely magában foglalja a fedél nélküliséget, a hajléktalanságot, valamint a nem megfelelő és bizonytalan lakhatást. Annak érdekében, hogy keretet biztosítson a hajléktalanságot érintő kérdések megvitatásához, a FEANTSA megpróbál minden olyan élethelyzetet lefedni, amely hajléktalanságot vagy lakhatási kirekesztést jelent:

- fedélnélküliség (a fedél nélkül élők és a hajléktalanszállókban élők);

- hajléktalanság (hajléktalanszállásokon, női menedékhelyeken, migránsok számára kialakított lakásokban, intézményekből való szabadulás előtt álló személyek és hajléktalanság miatt hosszú távú támogatásban részesülő személyek);
- bizonytalan lakhatási körülmények között élők (bizonytalan bérleti jogviszonyban élők, akiket kilakoltatás vagy erőszak fenyeget);
- nem megfelelő lakhatási körülmények között élők (alkalmatlan lakásokban, nem hagyományos lakásokban vagy extrém zsúfoltságban élők).

Meglehetősen nagy kihívást jelent a másoktól jelentősen eltérő, bizonytalan életkörülményekkel rendelkező emberekkel való kapcsolatfelvétel és a velük való hatékony együttműködés kialakítása. Ezért a hatékonyság érdekében a megkísérelt megközelítésnek figyelembe kell vennie ezt a megkülönböztetést.

Amennyiben hajléktalan embereket készülünk megszólítani, ajánlott az őket **segítő szervezeteken és intézményeken keresztül felvenni a kapcsolatot**. Ezek a szervezetek már rendszeres kapcsolatot tartanak fenn a kedvezményezettekkel. A velük való együttműködés betekintést nyújthat abba, hogy mely személyek lennének hajlamosabbak egy ilyen projektben való részvételre.

Ezek a szervezetek olyan környezetet is biztosíthatnak, amelyben a pályázati felhívás láthatóbbá válhat (többek között hirdetőtáblák használatával, tájékoztató ülések vagy workshopok szervezésével).

A nem egy helyen élő, bizonytalan vagy nem megfelelő lakhatási körülmények között élők esetében, akik nem egy szervezetenél laknak, az utcai terepmunka lehetősége alternatívát jelenthet. Az egyéni megközelítés azonban eléggé megterhelővé és időigényessé tenné a kedvezményezettekkel való szilárd kapcsolat kialakítását.

A hátrányos helyzetű városrészek közterületein tartott akciók felkelthetik a célcsoport érdeklődését. Ebben az esetben, különösen, ha egy ilyen megközelítésre egy másik, az utcai munka területén tevékenykedő szervezet közreműködése nélkül kerül sor, jelentős időbefektetésre lehet szükség a toborzási folyamathoz.

Végül, de nem utolsósorban, utolsó lehetőségként egy online nyílt pályázati felhívást javasolnánk. A hajléktalanok összetett célcsoportot jelentenek, és a nyílt

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

felhívások kevésbé valószínű, hogy enyhítik az alacsony válaszadási hajlandóságot.

3.1.3 A képzési program kidolgozása

Ami a tevékenység végrehajtásának módját illeti, ajánlott, hogy a tevékenységre személyesen kerüljön sor. Valószínűleg a célcsoport nem rendelkezik azokkal a technológiai eszközökkel (internetkapcsolat, elektronikus eszközök), amelyeket az online kapcsolattartás megkövetel.

Emellett a személyes interakció előnyei segítik a kapacitásépítést és a kommunikációs készségek csiszolását. Mindazonáltal nem szabad kizárni az online ülések lehetőségét olyan kihívásokkal teli időszakokban, mint például egy esetleges világjárvány.

Az inkluzív tevékenységek **megfelelő helyszínének kiválasztása ugyanolyan fontos, mint a megfelelő módszertan kiválasztása**. A helyszín a fejlesztendő kulturális tevékenységnek megfelelő környezetben támogatja a hatékonyabb tanulást. Maga a tanulási környezet gyakran elhanyagolt eleme a tanulási folyamatnak. Fontos arról gondoskodni, hogy a helyszín könnyen megközelíthető legyen, az elérhetőség és a tömegközlekedéssel történő megközelítés szempontjából, valamint biztonságos legyen a magánélet szempontjából is. Minél kellemesebb és a tevékenység jellegéhez igazodó, annál jobb benyomást és inspirációt fog kelteni a súlyosan hátrányos helyzetű környezetből érkező résztvevők számára.

A képzési program időtartamát a kiválasztott tanulási/kulturális eszköz nehézségi szintje és a későbbi kapacitásépítési igények, valamint a résztvevők elérhetősége és hajlandósága alapján kell meghatározni. Minél jobban megismerkednek a résztvevők az eszközökkel és a tanulási folyamatokkal, annál jelentősebb lesz a tevékenység hatása. A résztvevőkkel kapcsolatos intézkedéseknek azonban a lehető legrugalmasabbnak kell lenniük, hogy szükség esetén alkalmazkodni tudjanak az igényeikhez.

Emellett kihívást jelenthet, hogy ezt a célcsoportot olyan időtartamra kötelezzék el, amely meghaladja a mindennapi életük jövőbeli láthatóságát. Ideális a középtávú perspektíva felajánlása, szükség esetén a meghosszabbítás lehetőségével. A tevékenységnek nem szabad kötelező státuszt kapnia, ami ellenkezne a résztvevők önkéntes elkötelezettségének kialakulásával.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Mindazonáltal kétségtelen, hogy a hosszú távú beavatkozások nagyobb valószínűséggel nyújtanak olyan segítséget, amely szükséges a kiszolgáltatott csoportok társadalmi befogadásának előmozdításához, amelyek általában széttöredezett és elégtelen támogatásban részesülnek.

A foglalkozások időtartamát és gyakoriságát is meg kell vizsgálni, és a célcsoport elérhetősége alapján kell dönteni. A gyakoribb találkozások elősegítik a résztvevők rendszeres részvételét. Ugyanakkor például a heti rendszerességű találkozás túl intenzív lehet a résztvevők életritmusához és a foglalkozásokra való felkészüléshez szükséges időhöz képest.

A csoportdinamikát is fel kell tární és elő kell segíteni abban az esetben, ha a csoportos találkozókat részesítik előnyben. Csapatépítő tevékenységeket és nem formális oktatási eszközöket kell felhasználni, hogy mindenki számára biztonságos tanulási környezetet teremthessünk. Az esetleg elszigetelődésben élő emberek esetében a csoportdinamika jelentős szerepet játszik magának a csoportnak a megerősödésében. Függetlenül attól, hogy a résztvevők már ismerik-e egymást vagy sem, amennyiben kollektív megközelítést alkalmazunk, a trénereknek és a facilitátoroknak elegendő időt kell szentelniük a csapatépítési folyamatra.

A képzési program tervezésének és tartalmának a jelentkezők igényfelmérésének eredményén kell alapulnia. A programot tapasztalt szakembereknek kell végrehajtaniuk, és ezt a résztvevők felmerülő igényeinek megfelelően gyakran felül kell vizsgálni.

A biztonságot és a kényelmet elősegítik a foglalkozások elején és végén alkalmazott kis rituálék, amelyek ismétlődő mintákat hoznak létre a foglalkozáson belül. Az olyan – pozitív megerősítéssel bíró – részletek, mint a rágcslálnivalók, italok és megfelelő felszerelések fokozzák a résztvevők kényelmét.

A résztvevők számának meghatározásakor a trénereknek figyelembe kell venniük, hogy az egyének mennyire felkészültek a csoportos tevékenységre. Mivel az adott célcsoport viszonylag ki van téve az elszigeteltségnek, a foglalkozásnak biztosítania kell, hogy mindenki képes legyen csatlakozni egy közös vállaláshoz. Elvileg hatékonyabb kis csoportokban dolgozni, így több idő áll rendelkezésre arra, hogy mindenki megkapja a szükséges útmutatást és támogatást.

Az egyéni foglalkozások tervezése, ha lehetséges, segíthet a feszültségek levezetésében. Például a görögországi rádiós kísérleti tevékenység során a csoportos foglalkozás helyett egyéni foglalkozás lebonyolítása és az azt követő

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

podcast-felvétel egy szorult helyzetben lévő résztvevővel nemcsak negatív érzéseik leküzdésében segített, hanem abban is, hogy értékes személyes történeteket verbalizáljanak. Ilyen pillanatokban hasznos lenne egy pszichológus útmutatása is.

A megfelelő vizuális anyagok, a hosszú szövegek és az írásos útmutatás elkerülése segítené a résztvevőknek abban, hogy könnyebben megközelítsék és megértsék a formátumot, mivel a hajléktalan emberek bizonyos mértékig küszködhetnek az írástudással.

3.1.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

A nyomon követés és az értékelés olyan alapvető folyamatok, amelyekre a teljes végrehajtási időszak alatt, azaz a kulturális/művészeti tevékenység előtt, alatt és után kerülhet sor. Alapvető fontosságú, hogy az egyes foglalkozások végén visszajelző alkalmakat és egyéb értékelési feladatokat építsünk be, hogy követni tudjuk a résztvevők szempontjait és igényeit.

Mivel az írásbeli visszajelzés készítése túlságosan megterhelő lehet e célcsoport számára, érdemes figyelni arra, hogy interaktívabb és kevésbé formális értékelési formákat használjunk. Ha minden találkozó végén időt biztosítanánk a visszajelzésekre és a beszélgetésekre, valamint ha a tevékenység végrehajtása előtt és után interjúkat készítenénk, az hozzájárulna ahhoz, hogy a tevékenység igazodjon a résztvevők igényeihez, nehézségeihez és elvárásaihoz.

3.2 Módszertan kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a látássérült személyek bevonása érdekében

3.2.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

A képzési programot olyan trénereknek kell megtervezniük, akik lehetőség szerint jártasaka művészeti módszerek általános alkalmazásában, valamint a résztvevőknek javasolt tevékenységek végrehajtásában. Mindazonáltal még mindig komoly kihívást jelenthet számukra, hogy tudásukat átadják a nem látó résztvevőknek. Ezért a képzés előkészítő szakasza nagy jelentőséggel bír.

A tevékenység megtervezése előtt erősen ajánlott konzultálni a gyengénlátók közösségének képviselőivel és a velük dolgozó tapasztalt szakemberekkel. A

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

képzés megvalósításának számos szempontját meg kell vitatni, előre kell látni és meg kell tervezni.

Először is tisztázni kell az aliglátó és gyengénlátó személyekkel való megfelelő kommunikációs és kapcsolatteremtési formákat a műhelytevékenységek során. A trénereknek meg kell érteniük, hogy mennyire fontos a korábban megszokott, vizualitást előtérbe helyező magyarázatok helyett a helyzetnek megfelelően releváns módon fogalmazni, és készen kell állniuk arra, hogy együtt dolgozzanak a résztvevőkkel, és hagyják, hogy a kezükkel "lássák" a dolgokat. Néha szükség van arra, hogy az aliglátó személyeket közvetlenül vezessék, segítsék őket a mozgásban és az útbaigazításban.

A workshop helyszínének is megfelelően előkészítettnek, a résztvevők számára könnyen megközelíthetőnek és elég nagyoknak kell lennie ahhoz, hogy biztosítsa a kényelmet és a szabad mozgást, és ne legyenek veszélyes akadályok.

Ebben az összefüggésben azt is meg kell említeni, hogy a látássérült személyek szállítása a workshop helyszínére kihívást jelenthet. Ők maguk nem vezetnek, és gyakran a tömegközlekedés használata is gondot okoz nekik. Ezeket a nehézségeket figyelembe kell venni, és ha lehetséges, a szervezőknek kell biztosítaniuk/megkönnyíteniük a szállítást. Ez megakadályozhatja a résztvevők rotációját és a magas hiányzási arányt.

A rugalmasság, a kihívásokra való nyitottság, a spontaneitás és a készség az egyes résztvevők igényeinek megválaszolására és a csoportdinamika követésére jelentős a nem látó emberekkel való munka során. Egyes konkrét feladatok nagyon nehéznek bizonyulhatnak a résztvevők számára. Például a látó emberek számára egyszerűnek tűnő, a vizualitást előtérbe helyező utasítás, hogy konkrétan mozogjanak, problémát jelenthet egy vak ember számára. Ezért az oktatóknak mindig megoldást kell keresniük, és alternatívákat kell javasolniuk a cselekvések támogatásával (például páros munkával).

Nagy különbség van a különböző rehabilitációs tevékenységekben korábban részt vett vak és látássérült személyek és azok között, akik nem vettek részt ilyen tevékenységekben. Azok, akik már részt vettek ilyen tevékenységekben, általában felkészültebbek az új kihívásokra, ha már részt vettek ilyen tevékenységekben. Ellenkező esetben előfordulhat, hogy félnek új dolgokat kipróbálni, és ezért más megközelítésre van szükségük (több idő és további bemelegítő tevékenységek). A trénereknek tehát ismerniük kell a csoporttagokat,

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

mielőtt elkezdik a program tervezését, így hatékonyabban tudnak dolgozni és felkészülni a különböző akadályokra.

3.2.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

A látássérültek és vakok közössége erősen zárt és elszigetelt. A látás nehézségeiből következő számos korlát akadályozza a közösség tagjainak mindennapi boldogulását a látók intézményeiben. Így a látássérültek gyakran összetartanak egymással, és nem könnyű számukra ismeretlen környezetben eligazodni. Emellett gyakran tartanak az új emberektől és az új önfeljesztési lehetőségektől is. Ezért a kulturális tevékenységek szervezésének megszokott módjai nem volnának hatékonyan ezzel a csoporttal.

A vakok és látássérült személyek közösségének elérésére a leghatékonyabb módszer a vakokat és látássérült személyeket tömörítő, és igényeiket és jogaikat Európa-szerte képviselő nemzeti egyesületek hálózatának bevonása. Ez a szervezeti struktúra megkönnyítheti a helyben működő és kommunikáló/együttműködő látássérült személyekkel való kapcsolatfelvételt. A helyi szervezetek tevékenységei azonban eltérőek; nem mindenhol működnek aktívan, így nem biztos, hogy eléri a helyi célcsoportot.

Az információ továbbításának és a vak emberek összekapcsolásának másik módja a Braille-írással, nagyított nyomtatásban és elektronikus változatban (például hírlevélként HTML, RTF formátumban) kiadott és CD-n rögzített magazinokban való megjelenés. Célszerű továbbá a helyi rádiót használni a különböző tevékenységekről és kulturális kínálatról szóló információk terjesztésére a vakok és gyengénlátók körében, akik gyakran hallgatnak rádiót. Ez a speciális célcsoport a közösségi médiában is aktív, mivel sokan használnak beszédszintetizálót. Így e-mailben is tudnak üzeneteket fogadni és továbbítani.

A konkrét hirdetési, terjesztési módszer kiválasztásától függetlenül a kulturális tevékenységről és eseményekről szóló felhívás vonzóbb, ha egy látássérült személy ajánlja.

Az ezzel a célcsoporttal való munkában jártas szakemberek és szervezetek tudása és készségei hasznosak bármilyen kulturális tevékenység tervezése és megvalósítása során. A látássérült személyek támogatásában szerzett gyakorlati háttérük segíthet a résztvevők toborzásában és a kreatív folyamat sikeres irányításában.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Továbbá a látó önkéntesek bevonása a nehezen látókkal együtt a várt eredmények elérését is segíti. Ezenkívül hozzájárul a szélesebb körű integrációs folyamatokhoz is.

3.2.3 A képzési program kidolgozása

Az online kulturális tevékenységek szervezése látássérült és vak emberek számára több hátránnyal jár, mint előnnyel. A velük való közvetlen, élő kapcsolat lehetővé teszi, hogy bizonyos esetekben a kezüket vezessék. A feladatok elvégzésében való közvetlen segítségnyújtás alapvető sikertényező a változatos művészeti módszerek alkalmazásához. Nehéz lehet mindent szóban elmagyarázni, és a tapintás érzéke jelentős szerepet játszik ebben a tanulási folyamatban. Ezért ajánlott a művészeti alapú műhelymunkákat jelenléti módon megvalósítani, a következő javaslatokat figyelembe véve.

A művészeti tevékenységnek ne legyen szigorú időkerete, és a résztvevők különböző igényeihez és elérhetőségéhez legyen igazítható. Alkalmazhatók egyszeri workshopok vagy hosszabb foglalkozás-sorozatok. Javasoljuk azonban a folyamat egészének átgondolását és tervezését, és a csoport eredményeinek nyílt bemutatását a projekt végén. **E célcsoport tagjainak több időre van szükségük a kézzel készített termékekhez (esetünkben a báb), ami különösen nehéz számukra.** Az időnyomás alatt való cselekvés a résztvevők motiválása és bevonása ellenében hat.

Emellett a szükségleteikre szabott, kreatív élmény hozzájárul egymás jobb megismeréséhez és tartós hatások eléréséhez. Még ha a bábokkal való napi néhány órás foglalkozás is kifizetődő és szemet gyönyörködtető lehet, a néhány hétig vagy hónapig tartó tanulási élmény alapvető változásokat eredményezhet a résztvevők életében.

A vakok és gyengénlátók számára szervezett műhelyek megvalósításának valószínűleg a legjobb formája a heti egyszeri két és fél órás foglalkozások (kényelmi szünettel együtt) két-három hónapon keresztül (vagy még hosszabb ideig, ha a csoport érdeklődést mutat az adott típusú kreatív élmény iránt).

A látássérült és vak emberek kreatív tevékenységekbe való bevonásának számos lehetséges módja van. A tevékenység szervezőinek azonban alaposan elemezniük kell a csoport igényeit, képességeit és korlátait. Néhány általános szabály és megközelítés mégis meghatározható.

A látássérült és vak emberekkel való munka során a verbális kommunikáció, vagyis a folyamatos és pontos beszédbeli, narratív kifejezés elengedhetetlen. Bár egyes kulturális tevékenységek, mint például a bábművészet, a vizuális

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

elbeszélésre összpontosítanak, gyakran szavak nélkül, a beszélt szövegre ilyen esetekben is szükség van. Ellenkező esetben a résztvevők nélkülöznék a másokkal való kapcsolatteremtés és önkifejezés megszokott módját.

Sőt, a színházi formák és más, vizuális művészeti ágak esetében a végső előadás hangos narrációja egy további, hasznos kommunikációs csatornát teremthet, és lehetővé teheti a végső műalkotás befogadását a látássérült nézők számára is, így tébe inklúzívvá a befogadói élményt is.

A megfelelő szerep választása az egyes résztvevők számára szintén fontos szempont a hatékony társadalmi befogadás érdekében. Előfordulhat, hogy nem minden látássérült személy érzi jól magát az összes feladat teljesítésében. Az azonban mindig lehetséges, hogy mindenki értékesen járul hozzá a közös alkotófolyamathoz. A Lengyelországban tartott kísérleti bábszínházi képzés során egy vak férfi elfogadta a felkérést, hogy az előadás zárásaképpen elénekeljen egy dalt. Nem érdekelte a bábozás, de az éneklés volt a legnagyobb szenvedélye.

Mint fentebb említettük, a képzésben résztvevők optimális létszáma 10-14 fő, beleértve a látó önkéntes segítőket is, akik jelenléte kiemelten hasznos a folyamatban.

Előnyös, ha facilitátorok különböző anyagokat biztosítanak, amelyeket a látássérült személyek a kezükkel felfedezhetnek. Például papír, szövet, műanyag és különféle tárgyak ösztönzik a kreativitást és megkönnyítik a munkafolyamatot. Ezenkívül néhány ritmushangszer, például dobok, cintányérok és különböző csörgők is hasznosak lehetnek.

3.2.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

A kreatív tevékenységek értékelésének különböző módjai alkalmazhatók a céloktól, időtartamtól és formától függően. Egy hosszabb foglalkozássorozat esetén az előzetes és utólagos értékelés is indokoltak. Ezt ki lehet egészíteni néhány értékelési ponttal a tevékenység során is. Egyszeri workshop esetén azonban jobb, ha az értékelést a foglalkozás után csupán egy felmérésre korlátozzuk.

A résztvevők visszajelzéseinek legegyszerűbb és leghatékonyabb módja a résztvevők megkérdezése, akár egyénileg, akár a csoporton belüli reflexiós körben. **Az egyes foglalkozások végén tartott reflexiós körök "rituálévá" válhatnak a csoport számára, erősítve a résztvevők közötti kapcsolatokat, és mindenki számára befogadó, szabad önkifejezési teret teremtenek.** Ugyanakkor a

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

facilitátorok számára információt nyújtanak az eredményekről, a csoporttagok személyes fejlődéséről és az inkluzív folyamatról.

Bár a látássérült résztvevők visszajelzésének elsődlegesen ajánlott módja a közvetlen beszélgetés, az elektronikus levélváltás és más internetes kommunikációs eszközök használata is működhetnek. Mint fentebb említettük, sok vak személy használ beszédszintetizátort és aktívan részt vesz a közösségi médiában.

A fent leírt gyakorlatokon túlmenően a tevékenység résztvevőivel való kapcsolatfelvétel valamikor a képzési folyamat után is értékes eredményeket hozhat. Előfordulhat, hogy néhányan közülük különböző élethelyzetekben hasznosítják a megszerzett kreatív tapasztalatokat, és továbbfejlesztik az új készségeket és ismereteket.

Végezetül a lengyelországi kísérleti programban **résztvevők kijelentették, hogy magabiztosabbnak, motiváltabbnak, szociálisan elkötelezettek és nyugodtabbnak érzik magukat, és elismerték, hogy a tevékenységnek köszönhetően javult a közérzetük.**

[3.3 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához a szociális támogatásban részesülők bevonása érdekében](#)

3.3.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

A művészeti tevékenységet olyan facilitátoroknak célszerű megtervezniük, akik jártasak hasonló programok fejlesztésében, kiváltképp kiszolgáltatott csoportokkal. Az ő tapasztalataik lényegesek ahhoz, hogy jobb eredményeket, és szélesebb körű hatást érjünk el ezekkel a programokkal.

A szociális támogatásban részesülők egy speciális kiszolgáltatott csoporthoz tartoznak Portugáliában. Mivel a csoporttagok egy része nehezen bevonható, nehezen köteleződik el és kiszámíthatatlan az aktuális hangulata, a foglalkozásvezetőknek rugalmasnak és felkészültnek kell lenniük különböző stratégiák spontán alkalmazására. A mentális egészségi problémák és függőségek (alkohol és kábítószer), az alacsony iskolai végzettség és a gazdasági hátrányok akadályozták ezen személyek társadalmi beilleszkedési folyamatát, ebből kifolyólag pedig alkalmanként a folyamatban is ellenállást tanúsítottak.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A résztvevők alacsony iskolai végzettsége lehet az egyik legnagyobb akadálya a foglalkozások hatékonyságának, mivel a csoportnak nehézséget okozhat egyes feladatok megértése. Ezért a tevékenységeknek nagyon egyszerűnek kell lenniük, a trénernek pedig rendkívül empatikusan szükséges viselkednie a résztvevőkkel. Rövid, pontos és egyenes magyarázatokra van szükség.

Részben érzelmi labilitásuk miatt ezek a résztvevők esetleg lemorzsolódhatnak a több alkalmas tevékenységek során. Ezért a biztonságos tér megteremtése fontos; célszerű nyugodt, informálisnak és motiváló környezetet létrehozni. **A résztvevőknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy saját ritmusukban dolgozzanak.** A trénernek figyelnie kell a csoport és az egyén viselkedésére, igazodva a számukra megfelelő kommunikációs formákhoz, biztosítva a résztvevőket támogatásáról.

Ami a képzési program tervezését illeti, a tréner felelőssége a tevékenységek megszervezése és az ehhez kapcsolódó döntések meghozása. A résztvevők kezdeményezőkézségének hiánya és alacsony iskolázottságuk miatt kihívást jelenthet javaslataik beépítése a foglalkozások tervezésébe, azonban előnyös szükségleteik és véleményük alapján egyes elemeket átgondolni, beépíteni a megvalósítás során.

A tevékenységeket **egyszerű, tárgyilagos és rugalmas módon, világos nyelvezetet használva** ajánljuk megtervezni, igazodva a különböző igényekhez. **A résztvevők elkötelezettsége és motivációja növelhető szükségleteik szem előtt tartásával,** és az ezekre adott visszacsatolásokkal.

3.3.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

Azoknak a trénereknek, akik kulturális és művészeti foglalkozásokat szeretnének szervezni a szociális támogatásban részesülőknek, elsősorban a szociális munkásokkal kell felvenniük a kapcsolatot, akik ezt a célcsoportot támogatják az önkormányzatok szociális osztályain.

Ezek a szakemberek szorosan együttműködnek az egyénekkkel, és sokat tudnak a személyes történetükről. Így ők segíthetik a facilitátorokat a megfelelő résztvevők kiválasztásában, akiknek valóban hasznára válhat a tevékenység.

Miután a szakemberek kiválasztották a résztvevőket, fontos, hogy egyéni megbeszéléseket tartsanak a foglalkozásról (célok, alkalmak száma, elvégzendő tevékenységek, értékelés) és az esetlegesen felmerülő kétségek tisztázására.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ezekon a találkozókön alá kell írniuk egy általános adatvédelmi beleegyező nyilatkozatot is.

A facilitátorokon kívül más szakemberek, **különösen pszichológusok jelenléte** is hasznos a folyamatban.

3.3.3 A képzési program kidolgozása

A célcsoporttal megvalósított művészeti tevékenységek cél szerint interaktívak és gyakorlatorientáltak. A foglalkozások lehetőleg jelenlétiiek, mivel ez hatékonyabb interakciót tesz lehetővé a résztvevők között, és javítja szociális és kommunikációs készségeiket. Ennek a sérülékeny csoportnak különösképpen szüksége van a támogatott társas eseményekre, hogy felismerjék és fejlesszék szociális-érzelmi készségeiket. Ez is segíti őket abban, hogy hatékonyabban nézzenek szembe a mindennapi élet kihívásaival.

Tekintettel a célcsoport gazdasági kiszolgáltatottságára, és így az anyagi és technikai feltételek (számítógép és internet) hiányára, az online foglalkozásokon való részvétel kihívást jelenthet számukra. Mindazonáltal az online foglalkozások kényszerítő okok esetén, mint például a világjárvány idején, megvalósíthatóak.

A képzés helyszínének olyan nyugodt és biztonságos környezetnek kell lennie, ahol a résztvevők jól érzik magukat, és ahol az elköteleződésre motiváltak. A célcsoport gazdasági hátrányai miatt garantálni kell, hogy a helyszín számukra könnyen megközelíthető legyen.

A foglalkozássorozat időtartamát és gyakoriságát a várt eredményeknek és a résztvevők érdeklődésének megfelelően kell meghatározni. Előnyös a szociális munkások bevonása a konkrét tervezésbe is, mivel ők azok, akik ismerik a kedvezményezettek valós igényeit.

A tevékenység időtartamát a résztvevők gazdasági nehézségeinek, a részvétellel szembeni várható ellenállásnak és az érzelmi törékenységük figyelembevételével kell megtervezni. A portugáliai kísérleti megvalósítás tapasztalatai alapján az ideális időtartam nem haladja meg a tizenkét alkalmat (három hónapon keresztül), hetente egyszeri foglalkozást jelent, és legfeljebb két óra hosszú alkalmanként. A foglalkozás során a csoportigényekhez igazodó szüneteket kell tartani.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kétségtelen, hogy a hosszú távú beavatkozások hatékonyabbak és eredményesebbek lehetnek a kiszolgáltatott csoportok társadalmi inkúziója érdekében.

Optimális a kics csoportos munka, legfeljebb tíz résztvevővel. Ez a szám tűnik a legmegfelelőbbnek, mivel lehetővé teszi a tréner számára, hogy figyelmet fordítson minden egyes résztvevő igényeire és megkönnyítse a csoportos interakciót.

A célcsoportba tartozó egyének többsége elszigetelt a társadalomtól, így a csoporthoz tartozást segítő gyakorlatokkal kényelmesebb és magabiztosabb tanulási környezetet teremthetünk. A résztvevőknek biztonságban kell érezniük magukat, hogy aktívabban és elkötelezettebben kapcsolódjanak.

3.3.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

A nyomon követés és az értékelés fontos folyamat, amelyet a képzés során folyamatosan szükséges alkalmazni. Kezdetben az értékelési eszközök a képzésben résztvevők elvárásainak és igényeinek mérésére és megértésére szolgálnak. A végrehajtás során azt mutatják, mely elemek működnek, és melyeket szükséges átgondolni. A tevékenység végén pedig az eredmények segítenek megérteni, hogy a foglalkozás megfelelt-e a résztvevők eredeti elvárásainak és igényeinek.

Az írásbeli értékelési eszközök kihívást jelenthetnek, figyelembe véve a célcsoport alacsony írástudási szintjét. Ehelyett **praktikusabbak az egyes foglalkozásokon kiválasztott résztvevőkkel folytatott rövid reflektív beszélgetések**. Ezek a beszélgetések nagyon fontosak a résztvevők számára, mert úgy érzik, hogy meghallgatják és bevonják őket; így valószínűleg motiválja őket az elköteleződésben is.

3.4 Módszertan a fogyatékossgal élő és nem fogyatékossgal élő nők bevonását célzó kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához

3.4.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

A területen tapasztalattal rendelkező trénereknek érdemes művészeti és kulturális képzési programokat tervezniük és szervezniük a célcsoporttal. A szakembereknek

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

szükséges motiváltak és érdeklődőnek lenniük a kiszolgáltatott helyzetben lévő felnőttekkel való munkában.

A tevékenység megtervezéséhez, előkészítéséhez és nyomon követéséhez elengedhetetlen az együttműködés olyan szakemberekkel, akik tanácsot adhatnak és támogatják a tréneret, átadva tudásukat és korábbi tapasztalataikat, különösen az értelmi fogyatékossgal élő személyek bevonása esetében. A trénernek úgy kell megterveznie a tevékenységet, hogy rendelkezzen a szükséges eszközökkel és forrásokkal, és fontos a tanulási folyamat folyamatos nyomon követése és értékelése. Így a tervezés rugalmasan és a csoport szükségletei mentén jöhet létre.

A módszertan hangsúlyozza a részvételi megközelítést. Fontos a személyek valódi részvétele, a csoporttagság, és a társadalmi befogadás érzése. Sok kirekesztett ember azonban úgy érzi, hogy éppen ez a létfontosságú szükséglet sérül. Amikor támogatjuk a részvételt, akkor erősítjük az változás lehetőségét, mind egyéni, mind kollektív szinten, ezáltal utat nyitunk a nagyobb autonómiának, nyitottságnak és bizalomnak, ami a résztvevők jobb életminőségét eredményezi. A művészeti alkotáson keresztüli csoportmunka teret biztosít a részvételre és az aktív meghallgatásra. A trénernek kiemelt szerepe van a csoport motivációjában, a társas interakció tekintetében a mintaadásban, és a tevékenység során esetlegesen felmerülő problémák kezelésében. A képzésnek a technikai ismeretek pusztá átadásán túlmutatva, egy minőségi emberi interakciókat elősegítő folyamattá kell válnia.

3.4.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

A sérülékeny csoportok hatékony bevonása érdekében fontos együttműködni pszichoszociális területen dolgozó szakemberekkel, akik elkísérik és előzetesen megismerik a résztvevőket. Így ellenőrizni lehet, hogy igényeiknek és érdeklődési körüknek megfelelően tudnak-e bekapcsolódni a tevékenységbe.

Az értelmi fogyatékossgal élő személyek esetében ez a referencia jobbára elengedhetetlen a tevékenység sikeréhez. A társadalom hajlamos alábecsülni a fogyatékkal élő személyek kreatív képességeit. Az előítéletek és sztereotípiák akadályokat jelenthetnek, amikor ezekkel a kiszolgáltatott csoportokkal dolgozunk.

A kiszolgáltatott helyzetben lévő nőkkel való munka esetében célszerű együttműködést kialakítani a nemek közötti esélyegyenlőségi szempontokra szakosodott szervezetekkel. Ezek a szervezetek tapasztalattal rendelkeznek a célcsoporttal való együttműködésben, tudásuk van arról, hogy hogyan

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

segítsenek a kiszolgáltatott nőknek az önbizalmuk növelésében, és a szakképzésbe és a munkaerőpiacra való belépésben. A célcsoporttal dolgozó szakemberek hasznos információkkal szolgálhatnak a képzés hatékonyabbá és integrálóbbá tételéhez.

A bevándorló nőknek a bevándorló férfiaktól vagy más nőktől eltérő szükségleteik vannak, és foglalkozásuk elsősorban a háztartási munkához és a gondozáshoz kapcsolódik. Az erre a célra szánt intézményi erőforrások azonosítása és e csoport sajátos igényeinek ismerete megkönnyíti a művészeti/kulturális tevékenység tervezését és a prioritások meghatározását.

A trénerek tájékoztató foglalkozásokat tarthatnak a helyi egyesületekben, és a képzésről szóló hirdetményeket kifüggeszthetik a hirdetőtáblákra. Ezenkívül workshopot tarthatnak, és szakembereket hívhatnak meg, akik segíthetnek a lehetséges résztvevők elérésében.

Végül pedig a társadalmi befogadás területén dolgozó oktatási szakemberek kísérhetik a képzési folyamatot, és segíthetnek a csoportban esetlegesen felmerült konfliktusok esetén és szocio-emocionális nehézségekben.

3.4.3 A képzési program kidolgozása

Bár a művészeti/kulturális tevékenységeket általában személyesen formában szervezik, online képzési program megvalósítható magas szakmai képesítéssel vagy a területen szerzett korábbi tapasztalattal rendelkezők számára. A sérülékeny csoportokkal való foglalkozás esetében azonban a személyes munka elengedhetetlen.

A spanyolországi kísérleti tevékenység keretében a kerámia műhely tapasztalatai alapján az online képzési program csak akkor lenne hatékony, ha a résztvevők szakmai képesítéssel vagy korábbi tapasztalattal rendelkeznének ezen a területen.

Tekintettel az agyag természetére és tulajdonságaira, az alkotási folyamat minden fázisát szakember kísérje. Emellett az alacsony anyagi forrásokkal rendelkező emberek számára nehézséget jelenthet a szükséges agyagozó eszközök beszerzése.

Egy hosszú távú képzési program előnyösebb lenne, mivel egy művészeti tevékenység kifejlesztése időt, elkötelezettséget és egy speciális technikai folyamatot igényel, különösen a fogyatékkal élők számára. Az időtartam a

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

művészeti tevékenység típusától és az adott célcsoport igényeitől függ. A spanyolországi kísérleti kerámiaműhely tapasztalatai alapján egy legalább havi négyszer kétórás foglalkozásokat tartalmazó program kidolgozása ideális lenne az iskolai tantervben is.

Ezenkívül előnyös lenne a résztvevők számát korlátozni, például foglalkozásonként legfeljebb 8 fő lehet a fogyatékkal élők és a nem fogyatékkal élők vegyes csoportjaiban. Ez a szám a szociális nehézségekkel küzdő fiatalok csoportjai esetében foglalkozásonként 10 főre növelhető.

A fogyatékosággal élő személyekkel való munka során a trénernek szükséges nagyobb egyéni odafigyeléssel jelen lennie, segítenie és meghallgatnia a résztvevőket. Ezenkívül elengedhetetlen a produktív tanulási környezet fenntartása, hogy bizalmi kapcsolatot alakítson ki a résztvevőkkel, és támogassa a csoporton belüli együttműködést.

Végül, a kerámia tevékenység fejlesztéséhez szükséges anyagok mellett ajánlott a képzést külső forrásokkal is támogatni, mint például művészeti könyvek, zene, szobrok reprodukciója és csoportos látogatások a helyi múzeumokba.

3.4.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

Az UNESCO elismeri és támogatja a nem formális oktatást, mint a társadalmi szerepvállalás és átalakulás eszközét. A nem formális oktatás lényege a rugalmasság és a különböző társadalmi kontextusokhoz való alkalmazkodóképesség.

Ami a képzési program értékelését illeti, elengedhetetlen a folyamatos értékelés, amelyet ideális esetben már a tevékenység tervezésétől kezdve végeznek, és amely különböző módszereket és forrásokat tartalmaz.

Ajánlatos egyéni kérdőívek vagy interjúk segítségével meghatározni a résztvevők elvárásait, a tevékenységgel kapcsolatos előzetes ismereteiket és a képzés előtti társadalmi-érzelmi állapotukat.

Ezek a mutatók fontos információkat szolgáltatnak a foglalkozások megtervezéséhez, a csoportok kialakításához és a képzés végén a tervezett célokkal való összehasonlításhoz.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A kérdőívek használata esetén a kérdőívnek a csoport sokszínűségét is figyelembe kell vennie, hogy a résztvevők ezáltal is reflektáljanak a megszerzett tudásra és tanulásra.

Az egyes foglalkozások végén a trénernek érdemes beszámolót készítenie, hogy reflektáljon a viselkedésekre, a kommunikációra, a részvételre, a szakemberekhez való kötődésre, az érdeklődésre számot tartó témákra, valamint a csoportban érzékelt érzelmekre és érzésekre.

A foglalkozások fejlesztésével kapcsolatban kritikus fontosságú annak felmérése, hogy a javasolt tevékenység megfelel-e a célcsoportoknak, és hogy el tudják-e érni a célokat. Hasznos továbbá a felhasznált anyagok, a tér, az eszközök, az idő és a rendelkezésre álló erőforrások értékelése.

[3.5 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához szellemi és fizikai fogyatékossgal élő emberek, pszichiátriai gondozottak, és alacsony jövedelmű fiatal felnőttek számára](#)

[3.5.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése](#)

Általános iránymutatásként megállapítható, hogy a tervezést azoknak a facilitátoroknak/trénereknek kell elvégezniük, akik a legjobban ismerik a tevékenységet, szakértelemmel és tapasztalattal bírnak az oktatás/képzés/tréning területén. Ezen felül szükség van a sérülékeny célcsoportok igényeinek alapos felmérésére, valamint az adott célcsoporttal kapcsolatban tapasztalt szakember bevonására.

A kísérleti megvalósítások tapasztalatai alapján kockázatos, de kifizetődő a résztvevők bevonása a tervezési fázisba. Közben egy alacsony jövedelmű fiatalokból álló csoporttal dolgoztunk, a résztvevők aktívan részt vettek a Magyarországon tartott kísérleti bábszínházi folyamat tervezésében. Miután bemutattuk a csoportnak a bábkészítés gyakorlatát, ötletbörzét tartottunk, hogyan terveznék meg a résztvevők a műhelyt a nemrég megismert információk alapján. Ez mind a szakemberek, mind a résztvevők számára hasznos volt.

A magyarországi kísérleti foglalkozásokon részt vevő többi sérülékeny célcsoport különböző okokból nem kapcsolódott be a tervezési folyamatba. Az egyik ok az volt, hogy ennek a gyakorlatnak a kulcseleme az új technika (báb) bevezetése volt. Ha a tréner már a képzés korai szakaszában megosztották volna a résztvevőkkel a tartalmat, akkor hiányozhatott volna a meglepetés eleme, ami a sikeres bevonás egyik lehetséges kulcsa.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az együttműködő szervezetek munkatársaival való előzetes találkozók segíthetnek a képzőknek abban, hogy tájékozódjanak a résztvevők lelkiállapotáról és esetleges igényeiről.

A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének ajánlott lépései a következők:

- A facilitátorok kidolgozzák a műhely első tervezetét.
- Egy, a célcsoporttal naponta együtt dolgozó szakember áttekinti a vázlatot és megjegyzéseket fűz hozzá.
- A trénerek újraértékelik a tervet, és véglegesítik a vázlatot. A tervezetnek rugalmasnak kell lennie a későbbi változtatásokhoz, például egy-két feladat kihagyásához vagy hozzáadásához, ha szükséges.
- A workshop kezdetén a trénerek felmérik a körülményeket (a helyszín állapota, a résztvevők száma és érzelmi állapota).
- Ezen információk alapján szükség lehet a terv adaptálására.
- A gyakorlati tevékenység során a facilitátoroknak képesnek kell lenniük arra, hogy reagáljanak a résztvevők tényleges igényeire. Ha például a résztvevők ellenállnak egy bevezetett játékra, akkor az a játékot kiváltható egy másikkal, vagy a lehetséges okok fel térképezhetőek és alfókuszként használhatóak, ha ez a tevékenység kapacitásain belül van. Például, ha a csoport alulmotivált, akkor azt keressük, hogy hogyan válunk együtt proaktívvá és készülünk fel a munkára.
- Az alkalmak után a facilitátorok és a jelenlevő szakértő értékelik a folyamatot, hogy a következő alkalmat hatékonyabban tervezhessék meg.

A kritikus pont a szabadság és az útmutatás közötti egyensúly megtalálása, és ehhez a legjobb eszköz a foglalkozások megtervezése a célcsoport kifejezett és a szakemberek által feltételezett igényei alapján.

3.5.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

Koordinációs szempontból kétségtelen, hogy a projekt megvalósításában közreműködő szervezetekkel való korábbi kapcsolat hasznos és gyakorlatiasabbá teszi a tervezési folyamatot. Ez különösen akkor hasznos, ha a szervezetnek több projektje és programja van egyidejűleg több partnerrel. A lehetséges partnerekkel való együttműködés során a kapcsolatfelvétel előtt feltétlenül meg kell ismerni a szervezet profilját, törekedni kell a tevékenységek együttműködésen alapuló módszertanára, és fenn kell tartani a demokratikus megközelítést.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Néhány hátrányt is említhetünk. A nyílt részvételi felhívások közzététele helyett a közvetlen kapcsolatfelvétel korlátozhatja a program láthatóságát. Az oktatóknak mindenestre rendelkezniük kell a szükséges információkkal az együttműködő szervezetről. A helyi szervezet támogatásának kérése elengedhetetlen a célcsoportra vonatkozó információk biztosításához, a szervezési és gyakorlati részletek kezeléséhez, pl. a megfelelő helyszín megszervezéséhez, valamint a foglalkozásoknak a résztvevők napi programjával összhangban történő megszervezéséhez. Hasznos, ha a szervezet segítséget nyújt a foglalkozás(ok) alatt és után, és szükség esetén konzultációt biztosít. Ezen túlmenően egy, a célcsoportot jól ismerő szakember bevonása segíthet a trénereknek abban, hogy megismerkedjenek az adott csoporttal, és eredményesebb foglalkozásokat tartsanak.

A támogató személyzet jelentős szerepet játszik egy művészeti/kulturális tevékenység megvalósításában. Bár a folyamat szakemberek nélkül is végrehajtható, a foglalkozások során különböző helyzetekben nagy szükség lehet a támogatásukra. Ha például sok résztvevője van a műhelynek, kedvezőnek tűnik 2-4 főből álló kiscsoportok létrehozása bizonyos tevékenységekhez (pl. gondolatok megosztása, személyes érzésekről vagy érzelmekről való beszélgetés). Jobb, ha több facilitátor vesz részt a foglalkozásokon, akik nemcsak a csoportra, hanem az egyénekre is jobban tudnak figyelni. Továbbá, ha egy résztvevő nehézségekkel szembesül a folyamat során, kulcsfontosságú, hogy biztosítani tudják a szükséges támogatást.

3.5.3 A képzési program kidolgozása

A program szervezési folyamatának egyik fontos tanulási eredménye a "minőség a mennyiséggel szemben" elve. A sérülékeny csoportokba tartozó személyek számára kihívást jelenthet a hosszú, intenzív foglalkozásokon való részvétel. Másrészt a lassú haladás és az egymásra épülő, többszöri alkalmak eredményesebbek és megfelelőbbek a résztvevők fizikai és mentális jóllétének támogatása szempontjából.

A program tartalmának megtervezésekor a trénereknek érdemes figyelmet fordítaniuk bizonyos tényezőkre: a csoport képességeire és igényeire, az időbeosztásra, a rendelkezésre álló anyagokra és a foglalkozások megvalósításához szükséges támogatásra, valamint a helyszínre. A papírbábokkal való munka esetében előnyös a lehetséges eredmények és folyamatok meghatározása, és ezt rugalmasan kezelni.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A facilitátoroknak is szabadon érdemes bánniuk a foglalkozás szerkezetével. A magyarországi kísérleti megvalósítás során például a trénernek minden egyes műhelymunka után elvégeztek néhány szükséges változtatást. Így ugyanannak a célcsoportnak (alacsony jövedelmű fiatal felnőttek két különböző csoportja) két, kissé eltérő szerkezetű foglalkozást építettek fel. A következő műhely végén a résztvevők bevonódásának tekintetében nyilvánvaló különbségek mutatkoztak.

Ha a műhelymunka fogyatékosággal élő embereknek szól, a résztvevők számának arányosnak kell lennie az oktatók számával, azaz 1 oktatóra körülbelül 3 résztvevő jusson. A kísérleti végrehajtás tapasztalatai szerint ez az arány ideálisnak bizonyult. A foglalkozások lebonyolítása azonban az 1 trénerre jutó 4 vagy 5 résztvevővel is lehetséges. Neurotipikus résztvevőkkel optimális esetben (minimum) két tréner (maximum) 30 résztvevővel dolgozik. Kevesebb résztvevővel a trénernek nagyobb figyelmet tudnak fordítani az egyéni folyamatokra.

A képzés időtartamának megtervezése során a foglalkozások rendszeres időközönkénti ütemezése hatékonyabb lehet más pozitív eredmények feltárásában.

3.5.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

Kérdőív segítségével nyomon követhető a tevékenység, ami hasznosnak bizonyult a neurotipikus résztvevőkkel végzett munka során. A speciális igényű emberekkel való munka során azonban hasznosabbak az informális és kreatív módszerek.

Bizonyos esetekben az együttműködő szervezet segíthet abban, hogy a résztvevőktől visszajelzéseket gyűjtsön a tapasztalataikról. Így a résztvevők őszinték és kritikusak lehetnek anélkül, hogy a trénerrel való megosztás nyomása korlátozná őket.

A képzők felkérhetik a résztvevőket arra is, hogy beszéljenek tapasztalataikról a képzés alatt és után. Hasznos lehet hallani, hogy a képzés melyik része váltotta ki a legnagyobb visszhangot a résztvevőkben. Ez az információ kiemelheti a jól működő részeket, és újra lehet értékelni azokat a részeket, amelyek nem kaptak visszajelzést.

Az értékelésre közvetlenül a képzés után vagy néhány héttel később kerülhet sor. Az elsőnek az az előnye, hogy az élmények még frissek, és az emlékek élénkek. Ha a megvalósítók arra kíváncsiak, hogy a résztvevők az életükben hogyan

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

alkalmazzák a tanultakat, akkor az értékelési adatok relevánsabbak és informatívabbak lehetnek egy későbbi időpontban.

3.6 Módszertan a kulturális tevékenységek tervezéséhez és megvalósításához gazdasági hátrányokkal küzdő fiatal felnőttek és idősek számára

3.6.1 A művészeti és kulturális tevékenységek tervezésének megközelítése

A tapasztalati tanulás elvei és a nem formális oktatás módszerei alapján a kiszolgáltatott csoportok számára a művészeti és kulturális tevékenységeket hozzáértő és tapasztalt facilitátoroknak és trénereknek érdemes megtervezniük. A tanulási folyamatnak továbbá a "cselekvés általi tanulás" szemléletében hasznos történnie.

A részvételen alapuló megközelítés elengedhetetlen a befogadó és biztonságos légkör kialakításához. A programot rugalmasan érdemes építeni, hogy minden résztvevő a saját tempójában kapcsolódhasson be a tevékenységekbe. Hasznos, ha a fő feladat/tevékenységet kísérő bemelegítő, energetizáló és csapatépítő tevékenységeket is tervezünk, és ezeket minden foglalkozás kezdetén, illetve szükség szerinti gyakorisággal ismétljük.

A facilitátorok/trénerek kiemelt szerepet töltenek be a résztvevők motiválásában, a részvétel folyamatosságának fenntartásában. Lényeges, hogy türelmesek és megértőek legyenek a résztvevők esetleges nehézségeivel szemben, és támogassák a csoporton belüli szociális tanulási lehetőségeket.

A trénerek készségeit illetően inkább elfogadó és befogadó hozzáállást érdemes hangsúlyozni, mintsem a mély ismereteket a művészetek és a kultúra területén, amelyeket a nem formális tevékenységekben inkább eszközként használnak. A tevékenység kidolgozásának és megszervezésének fő irányelve, hogy a sérülékeny csoportokhoz tartozó személyek új művészeti módszereket és technikákat tanuljanak, és támogatást kapjanak a társas készségeik fejlesztéséhez, illetve az alkalmak segítsék mentális és fizikai jóllétüket.

A képzési folyamat szempontjából előnyös, ha a facilitátoroknak van tapasztalatuk az adott kiszolgáltatott csoporttal való munkában. Szükség esetén a trénerek előzetesen felkereshetik a kiszolgáltatott csoportokat, amelyekkel dolgozni fognak, és támogatást kérhetnek azoktól a szervezetektől vagy szociális munkásoktól, akik jártasak az adott sérülékeny csoporttal való munkában.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Amikor sérülékeny csoportokkal valósítunk meg kulturális-oktatási tevékenységet, a trénerek legfontosabb készségei az alkalmazkodókészség és a rugalmasság. A programhoz és a résztvevőkhöz való rugalmas hozzáállás segíti a résztvevők szükségleteire adott dinamikus válaszadást, és a tervezett tevékenységek hatékony adaptálását. Ezért a képzést vezető csapatnak alaposan szükséges felkészülnie a program során felmerülő spontán változásokra és konfliktusokra.

3.6.2 Művészeti és kulturális tevékenységek szervezése

A szervezők a célcsoportot különböző szempontok figyelembevételével határozhatják meg, mint például az érzékelt társadalmi szükségletek, a kiszolgáltató csoport elérhetősége és bevonhatósága, és a kiszolgáltató csoportokat képviselő szervezetekkel való interakció lehetőségei alapján. Egy kulturális tevékenység megszervezéséhez először szükséges azonosítani a célcsoportot, majd ezt követően felvenni a kapcsolatot az ezeket a csoportokat képviselő szervezetekkel, szociális intézményekkel, önkormányzatokkal vagy a kapcsolódó közösségi házakkal és önkéntes központokkal.

Miután megtaláltuk az együttműködésre alkalmas partnerszervezetet, a szervezet tagjai körében meghirdethetjük a tevékenységet. Emellett mindig van lehetőség nyilvános felhívás közzétételére is. A nyílt felhívást közzé lehet tenni a közösségi médiában (weboldalakon, Facebook, Instagram, Telegram és WhatsApp csoportokban), és meg lehet osztani más szervezetekkel, közösségi és önkéntes központokkal.

A korábbi kapcsolatok is segíthetnek a célcsoport és a kapcsolódó szervezetek azonosításában. Lehetőség van arra, hogy a tevékenységet más olyan szervezetekkel együttműködésben hirdessék, amelyekkel a képzők már korábban is kapcsolatban álltak. E korábbi kapcsolatok pozitív hozadéka lehet a tevékenység megvalósításához szükséges támogatás a másik szervezettől, rajtuk keresztül az érintettek könnyebb elérése, bizalmuk gyorsabb megalapozása.

A trénerek számára nagy segítséget jelent, ha az együttműködő szervezet részéről technikai és fizikai támogatást kapnak a képzési anyagok kezeléséhez, a szükséges adminisztráció elvégzéséhez, vagy a biztonság és a védelem biztosításához.

A sérülékeny csoportokkal való munka során az érzelmi támogatás is fontos, ezért egy, az együttműködő szervezetnél dolgozó szakembert érdemes felkérni arra, hogy aktívan vagy alkalmanként vegyen részt a képzési folyamatban. Például az

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

idősekkel való munka során egy gerontológus, egy pszichológus vagy egy szociális munkás jelenléte a képzési személyzet mellett nagy támogatást jelenthet a résztvevők számára.

A gazdasági hátrányokkal küzdő fiatal felnőttek esetében pszichológiai vagy szociális szakértő és önkéntesek is nyújthatnak érzelmi támogatást a csoportnak. Ennek a speciális célcsoportnak vannak olyan tagjai, akik a megfelelő gazdasági források hiánya miatt számos kihívást jelentő helyzettel szembesülnek a magánéletükben. Mivel ez egy empatikus és önreflexív folyamat, a bábok készítése erős érzelmeket is kiválthatnak a résztvevőkből. Ezért egy olyan szakember, aki támogatja a tréner és a résztvevőket a folyamat során, nagyban hozzájárulhat a képzés minőségéhez. A megerősített támogatás szerepet játszhat abban is, hogy a fiatal felnőttek részvétele folyamatosabbá váljon, motiváltabbak legyenek az egész folyamatban részt venni.

Végül pedig hasznos lehet, ha egy önkéntes, a szervezet egy tagja vagy egy szakember fotókat készít, videókat rögzít és szerkeszt a projekt láthatósága érdekében, mivel néha kihívást jelenthet az a tréner számára a képzés lebonyolítása és az audiovizuális anyagok készítése egyszerre.

Ezenkívül hasznos, ha a képzők előzetesen találkoznak az együttműködő szervezettel. A képzési programot a másik szervezettel közösen szükséges áttekinteni, hogy az megfelelő és reális-e a konkrét sérülékeny célcsoporttal.

A képzőknek is fel kell készülniük a célcsoport szükségleteire. A fizikai feltételek, valamint annak ellenőrzése, hogy a lehetséges tevékenység helyszíne megfelel-e a szükségleteknek, számos lehetséges konfliktust megelőzhet a tevékenység során. Például a helyszínek jól szellőzőnek kell lennie, megfelelő higiéniai körülményeket, és kényelmes, tágas munkaterületet szükséges biztosítani a hatékony csoportmunkához.

3.6.3 A képzési program kidolgozása

A tevékenység programtervének részletes, előzetes kidolgozása rendkívül hasznos. A képzés során azonban bármikor váratlan nehézségek merülhetnek fel, ezért a programnak rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy a nehézségek leküzdéséhez szükséges változtatásokhoz alkalmazkodni tudjon. Szükséges a programot intenzitásának és időtartamának végiggondolása.

A törökországi kísérleti megvalósítás során egy 2 hónapos, 8 alkalomból álló, egyenként 2 órás workshopot terveztek, olyan fiatal felnőttekkel, akik gazdasági

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

hátrányokkal küzdenek. A résztvevők folyamatosságának fenntartása azonban kihívást jelentett a képzés megvalósítási szakaszában. Egyes résztvevők arról számoltak be, hogy munkát találtak, mások még tanulók voltak és vizsgáik miatt lemorzsolódtak, néhányan pedig a világjárványhoz kapcsolódó egészségügyi problémák miatt nem tudták folytatni. Mindezek hatására a tevékenység időtartamát 3 hónapra hosszabbították meg a szervezők, hosszabb szünetekkel a foglalkozások között.

A kísérleti megvalósítás másik szakaszában, az Utopia egy kéthetes műhelymunkát szervezett idősekkel, amely 8, egyenként 1 órás foglalkozásból állt. Az együttműködő szervezet azonban végül egynapos, intenzív műhelymunkát kért, ezért a csapat a programot 8 órás, egész napos programmá alakította át. A csapatnak gyorsan alkalmazkodnia kellett az új körülményekhez, és a programot az aktuális igényeknek megfelelően módosítania.

A Covid 19 világjárvány után széles körben elterjedt, hogy bármilyen művészeti, kulturális, társadalmi, oktatási vagy szakmai eseményt virtuálissá alakítsanak át. A kiszolgáltatott felnőttek esetében azonban egy személyes tevékenység szociális és érzelmi pozitív eredményeit nem lehet online programmal helyettesíteni.

A személyes élmény hozzájárul a résztvevők önbecsüléséhez, önismeretéhez és szociális készségeihez, miközben élményszerű tanulási élményt nyújt a kreativitás kibontakoztatásához. Ha a résztvevők számára teret teremtünk arra, hogy kifejezhessék magukat és megismerjék egymást, akkor megtanulnak együttműködni és empátiát tanúsítani mások iránt.

Továbbá a produktív és befogadó klíma fenntartása érdekében fontos, hogy a résztvevők számát korlátozzuk, például 10-15 főre. Egy ekkora csoport esetében jobb, ha legalább két tréner vezeti a foglalkozásokat. A művészeti tevékenységek sok egyéni figyelmet és részletes munkát igényelnek, amihez időre van szükség. Ha több munkatárs vesz részt a képzésben, a résztvevők pozitív és gyümölcsöző tapasztalatokat szerezhetnek.

Az is lényeges, hogy a résztvevőket egymás segítésére ösztönözzük a társadalmi interakció fokozása érdekében. Annak érdekében, hogy a résztvevők készen álljanak a munkára, a trénernek a foglalkozásokat energizáló, jégtörő vagy bármilyen, a célcsoportnak megfelelő játékkal kezdeniük. Az egyéni igények tiszteletben tartása, a folyamatra való összpontosítás és az eredményekkel kapcsolatos elvárások alacsonyan tartása szintén nagyon fontos az alkalmak során.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Az anyagoknak nem kell minden képzési tevékenységnél azonosnak lenniük. Sőt, a képzés sokszínűségét javíthatja, ha a résztvevők a saját újrahasznosított anyagaikkal járulnak hozzá a műalkotásuk egyedivé tételéhez. A résztvevők egyedi és személyre szabott alkotásokat fognak létrehozni, és az eredmények különbözni fognak egymástól. A kreatív tevékenységek határtalan lehetőségeket rejtenek magukban, és kiváló alkalmat nyújtanak új ötletek kipróbálására, az önbecsülés növelésére és a döntéshozáshoz szükséges készségek gyakorlására.

3.6.4 Hogyan értékeljük a képzési programot?

A képzési program értékelésére a tevékenység végén kérdőívek és interjúk is használhatók. A folyamat nyomon követése érdekében az egyes foglalkozásokat követően egyéni vagy csoportos értékeléseket is lehet végezni, és a résztvevők megoszthatják gondolataikat és visszajelzéseiket a képzőkkel. A képzés minőségének javítása szempontjából is nagyon hasznos, ha a résztvevők számára lehetővé teszik, hogy kifejezzék a folyamattal kapcsolatos reflexióikat. A résztvevőkkel való kapcsolattartás és a visszajelzések folyamatos kérése segítség abban, hogy a foglalkozásokat az igényeikhez igazítsák.

A szokásos értékelési technikák, mint például a hosszú űrlapok kitöltése sok sérülékeny csoport számára bonyolult lehet, ezért a csapatnak kreatív megoldásokat kell keresnie. Rövid és izgalmas, könnyen kitölthető digitális űrlapok, videóinterjúk, kvízek vagy más kreatív visszajelzési és értékelési technikák, mint például az aktív értékelés, a szociokrácia-szavazás, webes eszközök és alkalmazások, mint például a Kahoot, szórakoztatóak és praktikusak lehetnek.

A törökországi kísérleti megvalósítás során a Step Up projektben, a résztvevők és a facilitátorok értékes pillanatokat éltek át, és örömteli, meleg és barátságos légkörben osztoztak. A papírbábok elkészítése és egyénre szabása, valamint az előadás kipróbálása pozitívan hatott a résztvevők önkifejezésére, és javította mentális és érzelmi állapotukat.

Még ha néhány résztvevő (mindkét célcsoportból) a workshopok kezdetén nem is érdeklődött és nem volt motivált, a képzés során teljes mértékben elköteleződtek. Nagyon élvezték bábjaik megtervezését és belevetették magukat a kreatív folyamatba, és ez valóban értékes és konkrét eredmény.

A kísérleti projekt egyik résztvevője (65 éves) azt nyilatkozta, hogy ez a tevékenység a gyermekkorára emlékeztette, a béke és a boldogság érzését keltette benne. Egy másik résztvevő (22 éves) megjegyezte, hogy a workshop

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

segített neki abban, hogy magabiztosabbnak érezze magát. Az értékelési eredmények valóban azt mutatták, hogy a művészet erőteljes eszköz, amely széleskörű hatással bír, és mindenki számára felhasználható az egész életen át tartó tanulásban.

4. Milyen szempontok szerint szervezzünk tevékenységeket a sérülékeny csoportok azon tagjainak, akik maguk is trénerké kívánnak válni?

A művészeti és kulturális tevékenységek szervezése alkalmat adhat arra, hogy a sérülékeny csoportokhoz tartozó, az egész életen át tartó tanulás iránt lelkesedő résztvevőkkel találkozzunk. A tevékenység befejezése után a résztvevők készen állhatnak arra, hogy részt vegyenek egy olyan műhelymunkában is, amelyben maguk is oktatókká válhatnak, ha érdekli őket a felelősségvállalás és az új kihívások.

Mint már említettük, a személyes képzés hatékonyabb és eredményesebb, mint egy online program. A képzés azonban online utánkövetési ülésekkel is támogatható, amelyeken a résztvevők megoszthatják tapasztalataikat és kérdéseket tehetnek fel. Érdemes figyelembe venni, hogy egyes kiszolgáltatott csoportok gazdasági nehézségekkel vagy anyagi/technikai eszközök (számítógép és internet) hiányával küzdenek, ami esetleg nem teszi lehetővé, hogy a foglalkozásokra online kerüljön sor.

Például az aliglátók és gyengénlátók esetében a tárgyakra összpontosító képzési programok különösen nagy kihívást jelenthetnek. Amint azt fentebb kifejtettük, a bábművészet nagymértékben kapcsolódik a vizuális kifejezéshez; azonban egy személyes képzés során a látássérült személyek a bábok készítésének és animálásának művészetét kellőképpen elsajátíthatják ahhoz, hogy ezt a tudást és készségeket később másoknak is átadhassák. Továbbra is szükségük van látó emberek támogatására, akik megfigyelik a bábokat működés közben, és segítenek abban, hogy mi működik a színpadon a bábok animálása közben; mit lát a közönség, és mi az, ami művészi és technikai értelemben kevésbé hasznos. A bábokkal való kísérletezés, a figurák felépítésének és életre keltésének fő szabályainak megértése a fontos a személyes tapasztalaton keresztül.

A képzési program és az egyes foglalkozások időtartamát a kiválasztott kulturális módszertan technikai összetettsége és a szükséges facilitációs készségek szintje alapján érdemes meghatározni. Nem lesz szükség kiterjedt képzésre, ha a résztvevők már részt vettek művészeti és kulturális képzésben, és így alapvető ismeretekkel rendelkeznek a struktúráról és a tartalomról. Ha azonban a

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

résztevők csak most kezdtek el ismerkedni egy adott területtel, először maguknak kell megtapasztalniuk a módszertant. A fő cél az, hogy lehetővé tegyünk számukra, hogy felfedezzék a tevékenység hatásait, ami segít nekik abban, hogy a későbbiekben hitelesebb és önállóbb oktatókká és facilitátorokká váljanak.

A Step Up projekt tevékenységeiről szóló, oktatók számára szervezett képzési program először az új készségekre és technikákra összpontosíthatnak, majd az Eszközét és a Kézikönyv rövid bemutatása és elemzése következhet. Alapvető fontosságú megemlíteni a csoportdinamika fontosságát, valamint időt kell hagyni a reflexióra és az értékelésre. A veszélyeztetett csoportokra vonatkozó példákat és leírásokat is meg lehet vitatni a résztvevőkkel. Egy ilyen program megvalósítása esetén elegendő lehet egy egész napos intenzív műhelymunka. Ahhoz azonban, hogy mélyebben beleássuk magunkat egy új technikába, és új szociális kompetenciára és technikai készségekre tegyünk szert, a képzési programot érdemes hosszabb időtartamban végezni, például heti egy nap két óra időtartamban, egy éven keresztül.

A képzés célja, hogy a résztvevők fejlesszék az olyan puha készségeiket, mint a kommunikáció, az empátia és az aktív hallgatás, valamint a befogadó környezet megteremtésére és a csoport- és konfliktuskezelésben való sikerességre való képességüket. A program tervezésénél és tartalmánál figyelembe kell venni a résztvevők elérhetőségét és hajlandóságát is. Alapvető fontosságú, hogy feltárjuk a résztvevők lehetséges korlátait, és rugalmasan reagáljunk az igényeikre. Minél több résztvevő válik önmaga is képzővé, a képzés hatása annál tartalmasabb és társadalmilag integrálhatóbb lesz.

A leendő oktatóknak és facilitátoroknak dolgozniuk kell azon, hogy olyan nyitott és rugalmas szemléletet sajátítsanak el, amely segít a résztvevőknek teljes mértékben részt venni a képzési folyamatban. Törekedniük kell arra, hogy hozzájáruljanak a résztvevők kommunikációs, szervezési, alkalmazkodóképességi és kreatív gondolkodási készségeinek fejlődéséhez. Amellett, hogy egy új technikával ismertetik meg a résztvevőket, a sok energizáló, jégtörő és csapatépítő játék megosztása hasznos eszköz számukra a jövőben. Függetlenül attól, hogy a trénerjelöltek előre ismerik-e egymást, hasznos némi időt szánni a csapatépítő tevékenységekre, hogy erősítsék a csoport kohézióját és összetartozásának érzését.

A képzési anyag tartalmát és formátumát a résztvevők szintjéhez és a tanulási tempóhoz érdemes igazítani. Egyes speciális művészeti és kulturális

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

tevékenységeknél, például a kerámiakészítésnél, szükség lehet részletes magyarázatra az anyagok és eszközök megfelelő használatához a jobb eredmények elérése érdekében. Az értelmi fogyatékosokkal élőknél számukra kihívást jelenthet, hogy önmaguk váljanak csoportvezetőkké, de a megfelelő támogató és technikai személyzet segítségével és nyomon követésével, valamint a csoport igényeihez igazított képzési programmal akár olyan hiteles vezetőkké is válhatnak, akik művészi motivációjukat és képességeiket másoknak is továbbadják.

Továbbá, a szükséges eszközök költségeit előre át kell gondolni, és felkutatni az ehhez szükséges anyagi forrásokat. Például egy kerámiakészítő műhely kialakítása vagy egy rádióállomás felállítása a szükséges gazdasági erőforrások miatt kihívást jelenthet.

Emellett a képzővé váló résztvevők társadalmi beilleszkedése és szakmai fejlődése szempontjából fontos a szakemberek által biztosított folyamatos útmutatás és nyomonkövetés. A folyamat során hasznos egy pszichológus vagy egy szociális munkás jelenléte. A gyengénlátó emberek számára hasznos a látó emberek segítsége a képző-képzés során is. Ezen túlmenően az értelmi fogyatékos emberekkel való munka során a neurotipikus segítők támogathatják a szociális interakciót a képzés során.

A képzési anyagok ugyanazok maradhatnak, mint a kísérleti képzésben, de a hangsúlyt a részletesebb és kreatívabb felfedezésükre kell helyezni, ha sok résztvevő már rendelkezik alapvető ismeretekkel, mivel korábban már részt vett a kísérleti képzésen. A különböző anyagok beindíthatják a résztvevők kreativitását, és a változatosság új tapasztalatokat tenne lehetővé. Praktikus lenne megosztani mind az oktatók, mind a résztvevők tapasztalatait a kísérleti képzésről, és megosztani az olyan kimeneteket, mint a videók és az értékelési eredmények. Új külső források - például vendégművészek, kirándulások, kiállítások vagy művészeti és kézműves iskolák - hozzáadása a programhoz szintén ajánlott.

A képzés során a résztvevők kipróbálhatják, hogy próbaképpen rövid foglalkozásokat moderálnak a programból egymás számára. A többi résztvevővel és a trénerrel megoszthatják visszajelzéseiket, és támogathatják egymást az önbizalmuk növekedésében. Így a résztvevők kipróbálhatják új készségeiket, és tapasztalatot szerezhetnek az ilyen képzések vezetésében. Ideális esetben, ha egy résztvevő képes egyedül megszervezni egy programot, egy tapasztalt tréner segítheti őt, vagy megfigyelői szerepkörben részt vehet a

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

tevékenységen. Így visszajelzést külső visszajelzést, és támogatást is kaphatnak az első lépéseikről a csoportvezetésben.

A nyomon követésnek és az értékelésnek mindig jelen kell lennie a képzési eseményeken. A képzés kezdetén folyamatosan értékelni kell a képzési folyamatot, hogy megelőzzük a lemorzsolódást vagy az alacsony színvonalú részvételt. Végül a képzési folyamat végén értékelni szükséges a tanulási eredményeket és a megszerzett készségeket.

Következtetések

Az egész életen át tartó tanulási programok segítik a felnőtteket készségeik naprakészen tartásában, valamint a társadalomhoz való alkalmazkodóképesség fejlesztésében. A szakmai és társadalmi élet egyre inkább megköveteli az alkalmazkodó készséget, a kritikus gondolkodást, a problémamegoldást, a kíváncsiságot és a kreativitást mint kognitív és társadalmi-viselkedési készségeket. Továbbá minden egyénnek joga van a minőségi oktatáshoz és az egész életen át tartó tanulási lehetőségekhez. Világszerte emberek milliói vannak kirekesztve az oktatásból olyan okok miatt, mint nemük, szexuális identitásuk, etnikai vagy társadalmi származásuk, anyanyelvük, vallásuk, nemzetiségük, gazdasági helyzetük és képességeik.

A felnőttoktatásban alapvető fontosságú a képzés előtt álló valamennyi akadály azonosítása és megelőzése/megszüntetése, valamint az "inkluzív oktatás" biztosítása minden tanuló számára, függetlenül attól, hogy milyen kihívásokkal küzdenek. Lehetővé kell tenni számukra, hogy olyan programokban vehessenek részt, amelyek hasznosak, hatékonyak és gyakorlatiasak az életük szempontjából. Az inkluzív oktatás sikere elsősorban a tanulók különbözőségének és sokféleségének elfogadásán és megértésén keresztül érhető el, beleértve a résztvevők fizikai, kognitív, szociális és érzelmi tulajdonságait.

Az UNESCO 2030-ig szóló, a fenntartható fejlődésre vonatkozó irányelve, amely a "senkit sem hagyunk hátra" elven alapul, olyan békés, igazságos és befogadó társadalmat vetít előre, ahol minden ember méltósággal és egyenlőséggel tudja kibontakoztatni a benne rejlő lehetőségeket. Az egyenlőtlenség elleni fellépés célja a szegénység felszámolása, a bolygó egészségének megőrzése és a fenntartható gazdasági növekedés elérése. A befogadó társadalom a méltányosság, az egyenlőség, a társadalmi igazságosság, az emberi jogok és a szabadság, a tolerancia és a sokszínűség elfogadásának alapvető értékein alapul. A szociálisan összetartó társadalom támogatja a sokféleséget, és minden

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

csoportban megteremti az összetartozás, a részvétel, a befogadás és az elismerés érzését. A társadalmi kohézió biztosítja, hogy a kiszolgáltatott csoportok aktív szerepet vállaljanak a társadalomban.

A művészet és a kultúra hozzájárulása a társadalmi élet minden területéhez, beleértve a gazdaságot és a foglalkoztatást is, folyamatosan növekszik. A kultúra hatással van a munkaerőpiacra, miközben megőrzi a kreativitáshoz, az identitáshoz és az önkifejezéshez kapcsolódó alapvető jellegét. Ezek a jellemzők lehetőséget nyújtanak arra, hogy a foglalkoztathatósági készségek összekapcsolódjanak a hiteles önkifejezéssel, a jó közérzettel és ennek eredményeként a társadalmi befogadás érzésével.

Amint azt számos, ebben a kézikönyvben is említett tanulmány tárgyalja, a művészeti és kulturális tevékenységek segítenek az embereknek abban, hogy jobban megismerjék önmagukat, meghatározzák érzéseiket és szükségleteiket, erősítsék önbizalmukat és növeljék motivációjukat. Ezek a tevékenységek hozzájárulnak továbbá az új vagy javuló "puha" készségek fejlesztéséhez, a kihívások során az ellenálló képesség fenntartásához, valamint a múltbéli traumák leküzdéséhez, a stressz és a depresszió csökkentéséhez. Rendkívüli változások figyelhetők meg a veszélyeztetett csoportok körében, miközben részt vesznek ezekben a tevékenységekben. Például olyan befogadó és kreatív légkör teremthető, amelyben minden értéket és elvet tiszteletben tartanak, és ez sokak számára az első ilyen közeg életük során.

A művészeti és kulturális tevékenységek tervezése és megvalósítása számos szempontot érint: a célcsoport igényeinek és érdeklődési körének figyelembevétele, a tevékenység időtartamának és formájának kiigazítása, a részvételi megközelítés hozzáadott értékének értékelése a tevékenység előrehaladása során. Ebben a kézikönyvben a Step Up konzorcium megpróbálta leírni, hogyan lehet hatékonyan megszervezni az ilyen tevékenységeket bizonyos kiszolgáltatott csoportok bevonásával, és információt adunk az egyes partnerországokban végzett kísérleti projektekből tanulságként levonható lényeges elemekről is. A kézikönyvben említett kiszolgáltatott csoportok a következők voltak:

- Hajléktalanok
- Látássérültek
- A szociális integrációs jövedelemben részesülők
- Fogyatékkal élő és nem élő nők

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Mentális és fizikai fogyatékossgal élők
- Pszichiátriai kezelésben részesülő személyek
- Gazdasági hátrányokkal küzdő fiatal felnőttek
- Idősek

A szervezők a kísérleti projektek kidolgozásának és megvalósításának minden fázisában részletesen felmérték a fent említett kiszolgáltatott csoportok igényeit és jellemzőit. A képzés során végzett tevékenységtípustól függetlenül az értékelési eredmények azt mutatták, hogy a művészi kifejezőmód erőteljes eszköz, amely széleskörű hatással van az egyének jóllétének és szociális készségeinek javítására. A Step Up kísérleti tevékenység résztvevői szerint mind a hat országban az önbizalom, az önkifejezés, a csapatmunka, valamint az érzelmek és személyes történetek megosztásának lehetősége a tevékenységek pozitív, és üdvözlött hozadéka volt.

A sérülékeny csoportok tagjainak felkérése arra, hogy a művészeti és kulturális tevékenységek oktatóivá váljanak, a projekt fenntarthatóságát szolgálná. E tekintetben a szervezőknek arra kellene ösztönözniük a kísérleti projektek azon kedvezményezettjeit, akik érdeklődnek a művészeti alapú tevékenységek iránt, hogy hasonló nem formális oktatási tevékenységeket vezessenek.

A kapacitásépítő tevékenységek révén az egykor résztvevőként részt vevő kedvezményezettek szakmai képesítések megszerzésével hivatásos oktatókká válnak, és jelentősen hozzájárulnak a humán tőke fejlesztéséhez. Az érdeklődők igényeinek, nehézségeinek és elvárásainak felmérése után létre lehetne hozni egy oktatókat képző csoportot.

Amint azt az UNESCO társadalmi integrációs menetrendje is kimondja, a művészeti és kulturális tevékenységek nagyon hatékony eszközei lehetnek az érzelmek kifejezésének, a kommunikációnak, a barátságok kialakításának és a közösségek egyesítésének egy közös békevízió mentén.

A művészetek fontos szerepet töltenek be a kiszolgáltatott csoportok befogadásában. A művészeti és kulturális tevékenységek terápiás és korrekív dimenziókkal rendelkeznek a kiszolgáltatott csoportok számára, mivel a társadalmi befogadást azáltal segítik elő, hogy a magány és a szorongás helyett a társadalmi kapcsolatokat és a jóllétet teremtik meg és támogatják. Hasonlóképpen, a művészi kifejezőmód alapvető fontosságú a társadalmi befogadás és stabilitás előmozdításában, hozzájárulva egy békésebb társadalomhoz, és segítve a feszültségek és konfliktusok megelőzését.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A Step Up projekttel kapcsolatos további információkért látogassa meg weboldalunk, és a projekt Social Media platformjait:

www.stepupart.eu/

facebook.com/stepupproject

instagram.com/stepup.art/

linkedin.com/in/step-up-network-400868209/

twitter.com/StepUp56919723

youtube.com/channel/UCSb0KuFaMhEzT-dMdk7GZxg

A Konzorciummal kapcsolatos további információkért tájékozódjon a partnerek oldalain:

CENTRO SOCIAL DE SOUTELO

centrosocialsoutelo.org/

facebook.com/centrosocialdesoutelo

instagram.com/centrosocialdesoutelo/

EQUAL SOCIETY

www.equalsociety.gr/en/

facebook.com/equalsocietyngo/

twitter.com/EqualSociety1

instagram.com/equalsociety/

youtube.com/user/equalsociety

ESPACIO ROJO

<http://espaciorojo.com/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

<https://www.facebook.com/asociacionespaciorojo/>

https://www.instagram.com/espacio_rojo/

<https://www.linkedin.com/company/asociaci-n-espacio-rojo/>

NYITOTT KOR

<https://nyitottkor.hu/>

<https://hu-hu.facebook.com/nyitottkor/>

<https://www.linkedin.com/company/nyitott-kor/>

TEATR GRODZKI

<https://www.teatrgrodzki.pl/>

<https://pl-pl.facebook.com/TeatrGrodzki/>

UTOPIA EDUCATION AND ART

<https://www.utopiaeduart.org/>

<https://www.facebook.com/utopiaeduart>

<https://www.instagram.com/utopiaeduart/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

